POVIJEST

DRUŽBE SESTARA NAŠE GOSPE

ZAGREB
1980.

2239

s.M. Anđelina Kujundžić:

POVIJEST

DRUŽBE SESTARA NAŠE GOSPE

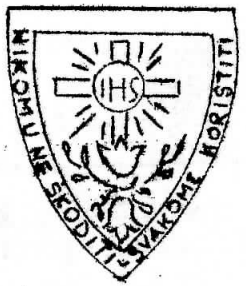

Zagreb
1980

S.97 Fides

IZDAJU ss. Naše Gospe kao rukopis, za internu upotrebu

ODGOVARA: s.M. Fides Vidaković, Primorska 2o Zagreb.

U dubokoj zahvalnosti Bogu

za svoj redovnički poziv

POSVEĆUJEM

ovo djelce

BEZGREŠNOM SRCU MARIJINU

u

godini zlatnog jubileja Družbe

P R E D G O V O R

Ustanova o kojoj je riječ na slijedećim stranicama poznata je kod nas kao "Družba siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe" ili NOTRE DAME. Iza pokoncilske prilagodbe naslov je pojednostavljen: "Družba sestara Naše Gospe". Do II. svjetskog rata sjedište je bilo u Subotici. Godine 1941. uslijed okolnosti koje su tamo nastale, kuća Matica prenešena je iz Subotice u Zagreb, gdje je ostala do danas.

\+ + +

"Povijest je učiteljica života", rekli su stari. A mi koji živimo u razdoblju punom rušenja i mijenjanja, možemo li usvojiti tu tvrdnju? Ako smo objektivni moramo priznati da je povijest sa svim bogatstvom zdrave tradicije i novih dostignuća zaista dragocjena škola.

Naše je vrijeme označeno mnogim jubilejima, koji dozivlju u pamet toliko različitih dogadjaja iz prošlosti. To biva na kulturnom, socijalnom, političkom i nacionalnom području. Slično je i u životu naše Crkve, koja ima svoju dugu, jedinstvenu i neprekinutu povijest od 2o vjekova.

Nije tek slučaj da je u ta dva milenija i naš hrvatski narod punih 13 stoljeća uključen u tijek kršćanstva. Tako on već tisuću godina javno časti Kristovu Majku Mariju kao svoju Kraljicu i najvjerniju Majku, podižući njoj u čast crkve, oltare i samostane.

Smatram potrebnim spomenuti, da sam ovaj povijesni prikaz zamislila još 1976. u obliku jednog predavanja za naše sestre juniorke. Tada smo slavili 4oo-godišnjicu rodjenja prve Majke i Suosnovateljice Alix le Clerc. S pomoću Božjom završavam ga dopunjenog ove godine ZLATNOG jubileja naše samostalne Družbe NAŠE GOSPE.

Prema tome, već jednu petinu povijesti kršćanstva kćeri ove Kongregacije sudjeluju u Crkvi svojim životom Bogu posvećenim i apostolskim zalaganjem za duše širom cijeloga svijeta. Kad je Papa Benedikt XIII. godine 173o. prigodom proglašenja blaženim Petra Fouriera, Utemeljitelja Kongregacije Notre Dame, govorio u pohvalu njegova djela, rekao je i ove riječi:

"Kao što ruža svojim mirisom u proljeće ispunja prirodu, tako Red Notre Dame svojim časnim imenom i mirisom duhovnog života ispunja Crkvu".

Koliko li je mirisa dobrih djela rasula naša grana samostalne Gospine Družbe kroz posljednjih 5o godina na ovom našem

podneblju, u našoj Crkvi!

U ovom presjeku povijesnog prikaza Kongregacije redovnica učiteljica Notre Dame ići ću redoslijedom kojim je ona nastajala u povijesnim tijekovima i sredinama. Svakako, želim najdetaljnije obraditi ovo posljednje razdoblje od 193o.--198o., koje se odnosi na naš život i rad.

1. Kako god su izvori i počeci Kongregacije Notre Dame vremenski nama daleki, čini mi se da su nam najpoznatiji. O njima imamo i najviše literature; naravno, na francuskom jeziku. Prvo poglavlje će nam obnoviti nešto od onoga što znamo, a možda i osvijetliti neke nove vidike.

2. Kaže se da su naša vremena burna, puna lomova. Medjutim, ako se bez pristranosti zagledamo u prošlost, otkrit ćemo toliko toga što nam je zajedničko. U drugom poglavlju vidjet ćemo uz koliko se muke i borbe obnavljala i počimala živjeti ova Marijina kongregacija u Njemačkoj početkom XIX. stoljeća.

3. Ni njezini počeci i širenje u Češkoj nisu bili od toga poštedjeni. I tu je ono vanjsko, nacionalno, političko previranje utjecalo na formiranje redovničkih zajednica toga stoljeća. Takva situacija će nam donekle objasniti osamo

staljenje "Kongregacije školskih siromašnih sestara Notre Dame" u Čehoslovačkoj. O tome je riječ u trećem poglavlju.

4. Vremenski i teritorijalno najbliža etapa našoj sadašnjoj Družbi jest njezin dolazak i širenje u Madjarskoj, o čemu ćemo saznati iz četvrtog poglavlja, s počecima u kraju zatalasanih polja zlatnoga klasja, koji je već desetljećima dio naše sadašnje domovine.

5. Konačno, u petom dijelu svoga prikaza, kako rekoh, potanje ću se osvrnuti na život ove Gospine ustanove za odgoj i obuku mladeži kroz posljednjih 5o godina njezine samostalnosti u nas, medju nama.

Dakle, prijeći ćemo daleki put od Francuske, preko Njemačke do Češke, da se spustimo u Madjarsku i nadjemo se u Jugoslaviji i u našoj Hrvatskoj.

Nancy - Rim, München - Rim, Hirschau - - Prag, Kaloča - Rim, Subotica - Zagreb. To je putanja Kongregacije redovnica Notre Dame, koja djeluje gotovo puna četiri vijeka, a kod nas punih pola stoljeća.

Podjimo tim tragom s Majkom Marijom! Po Mariji stići ćemo k Isusu u krilo Presvetoga Trojstva.

Zagreb, Remete, 23. listopada 198o.

s. Marija Andjelina

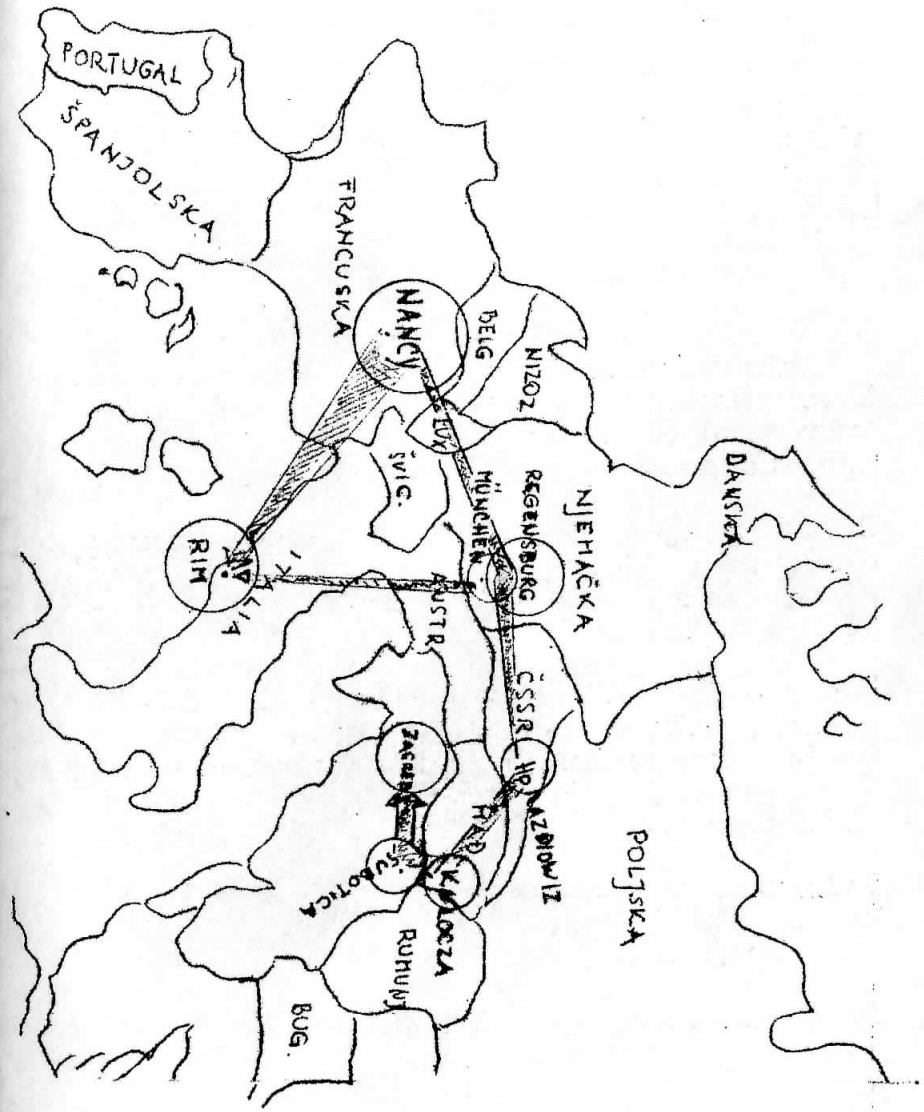

I. poglavlje: IZVORI I POČECI

1. Sv. Petar Fourier - utemeljitelj

Sve je započelo u srcu jednoga Bož - jeg svećenika u časovima susreta njego- ve duše sa Spasiteljem u otajstvu šut - ljive Prisutnosti, kamo se je navraćao iza pohoda svome stadu u novopreuzetoj župi Mattaincourt.

Taj pobožni svećenik je učeni asketa PETAR FOURIER, kojega suvremenici slave kao savjetnika vladara, branitelja domo vine i reformatora Reda. On je utemelji telj Kongregacije redovnica Notre Dame, odgojitelj i učitelj mladeži.

Petar Fourier rodio se 30. studenoga 1565. u Mirecourtu, toulske biskupije,u slobodnom vojvodstvu Lorrainei. Djed mu je bio bogati seljak. Njegov otac Domi- nik prepustio je posjed starijem bratu te se preselio u grad i bavio trgovinom. Od Vojvode Karla III. dobio je titulu plemića. Ali iznad svega bio je to čo - vjek pošten i duboke vjere. Majka Petra F. zvala se Anna Nacquart. Petar je bio najstariji od četvero braće. Već od ma- lih nogu pokazivao je sklonost ka krepo sti i pobožnosti. Nadasve je bio odan Bl. Dj. Mariji.

U svojoj 15. godini života Petar F. je pošao na studij u Pont-à-Mousson na mlado i napredno isusovačko sveučilište. Tu je s velikim uspjehom završio nauke. U svojoj poniznosti znao je reći: "Od dvije tisuće studenata ja sam bio tek na četvrtom mjestu..." Izvrsno je govorio latinski i grčki. Volio je književnost i poeziju, a posebnom je brigom nastojao govoriti i pisati pravilnim francuskim jezikom onoga doba. Imao je izvrsno pamćenje, te je već kao mladić znao napamet SUMMU sv. Tome. Netko je rekao: "Ako bi se izgubila Summa, našli bismo je u pamćenju Petra Fouriera".

"Ima li učenijeg i pobožnijeg"?, pitali su se upirući prstom u Fouriera kad mu je bilo 18 godina.

Od mladosti morio je svoje tijelo oštrim pokorama. Studij, molitva i pokora, uz onaj žar u radu za duše, bit će njegova značajka i njegovo zanimanje kroz čitav život.

Kad je svršio studij u svojoj 2o. godini, stupio je u red Kanonika sv. Augustina u opatiji Chaumousayu. Redovnički duh u ovoj opatiji bio je u opadanju. Petar Fourier prilazi svim poteškoćama, odupire se zlu, podnosi loš postupak, ali ne popušta u svojoj revnosti i kreposnom životu.

Godine 1586. položio je redovničke zavje

te, zatim svršio teologiju i 1589. bio redjen za svećenika te rekao svoju Mladu misu.

Nakon nekoliko godina redovničkog života u svojoj zajednici, godine 1597. Petru F. su ponudjene tri župe kojima su upravljali Regularni kanonici iz te opatije. Ponajprije ugledna župa sv. Martina u samom Pontu, pa župska nadarbina u Nomenyu i treća neugledna župa u Mattaincourtu, koja ni u kom pogledu nije bila na visini. Petar izabere upravo tu, koja mu nije obećavala nikakve zemaljske nagrade. Kao dobar psiholog Petar je brzo otkrio da je neznanje veliki uzrok manama njegovih župljana. Zato je neumorno propovijedao, poučavao i na svaki način nastojao doći u kontakt sa svojim stadom.

Počeo je raditi s djecom: katekizam, pjevanje, ministranti, priredbe i drugo. Već odavno je priželjkivao osnovati neku besplatnu školu, da bi se u njoj mogla poučavati siromašna kao i bogata djeca. Za dječake pokušao je taj svoj plan ostvariti s Regularnim kanonicima. Kako znamo to mu nije baš uspjelo. Za djevojčice Božja Providnost poslala mu je 2o-godišnju župljanku koja se zanašala sličnim idejama, kako bi pomogla zapuštenim i zanemarenim djevojčicama.

2. Alix le Clerc - suosnovateljica

To je bila njegova nova župljanka, lijepa i talentirana djevojka.

Alix se rodila na Svijećnicu 1576. godine u gradiću Remiremontu. Isti dan je i krštena u crkvi Naše Gospe. Opet Marija ulazi i u taj život na početku! Bilo je to 11 godina kasnije od onoga krštenja u Mirecourtu. Baš dovoljno da joj Petar Fourier može postati župnik i vodja. Roditelji su joj dali odgoj i naobrazbu kako su to činile i druge ugledne obitelji onoga doba.

Alix je ljubila sve što mladost pruža. Ali iznad svega je voljela poštenje i bila iskreno odana Presvetoj Djevici.

U 17. godini života Gospodin je pohodi bolešću i tu počinje njezino obraćenje. Dovršeno je s njezinih 2o godina kad su doselili u selo Hynont koje je pripadalo župi Mattaincourt. Tamo ju je čekao VODJA, župnik Fourier. Alix mu sve otkri.

Sažeto ćemo reći onaj njezin osnovni instinkt: "Željela bih osnovati kuću u kojoj će se činiti sve moguće dobro". Dugi je to proces. Petar Fourier joj je postavio uvjete: "Ako nadjete nekoliko družica koje isto žele!"...

Nije trebalo dugo čekati. Djevojke privučene primjerom skromnosti i pobožnosti lijepe Alix brzo su se počele skupljati oko nje. Kad ih je bilo pet, zajedno dodjoše svom revnom župniku s izjavom: "Mi želimo živjeti kao Alix!" Fourier je bio svladan.

Prvi zajednički čin ove male zajednice, koja će prerasti u brojne legije, bila je zajednička pričest u Badnjoj noći 1597. u župnoj crkvi u Mattaincourtu, Taidila nam je prilično poznata. Naravno, kako će drugačije i započeti nego da se pred Jaslicama posvete Presvetoj Djevici. Za njima će u tom činu slijediti

plejade čistih djevojaka kroz 4 stoljeća sve do naših dana, a nadamo se da se ni tu neće zaustaviti.

Ovu svoju malu zajednicu Petar Fourier je smjestio u ponudjeni dvorac gdje D'Apremont u Poussayu. Tu će se one duhovno spremiti i steći najnužnije znanje za učiteljski poziv. Poznato nam je kako je u osamdnevnoj moliti i šutnji kod svih početnica sazrijala ista odluka: "Kao redovnice sa zavjetima besplatno poučavati djevojčice". To je bio odgovor župniku na postavljeno pitanje: "Što se Bogu najviše svidja?".

3. Osnivanja i odobrenja.

Petar Fourier je po čitave noći molio i vapio za svjetlo što i kako da učini u tom pothvatu. I nebo ga je čulo. U noći uoči sv. Sebastijana 2o. siječnja 1598. bi mu prikazan u vidjenju čitav plan za novu Kongregaciju: To će biti redovnice učiteljice koje će u strogoj klauzuri provoditi život kontemplacije, moleći Veliki božanski oficij i život apostolata poučavanjem ženske mladeži svih slojeva.

Tu svoju novu Ustanovu posvetit će Fourier Bl. Djevici Mariji kao KĆERI NAŠE GOSPE.

Odmah je za njih sastavio i Pravilnik života tzv. Male konstitucije ili Ustanove. Iste godine 1598. nakon teške borbe s predstavnicima Crkve dobio je privremeno odobrenje za svoje djelo od toulskog biskupa za njegovu dijecezu.

Te Ustanove, kao i kasnije Velike konstitucije, izradio je sv. Petar Fourier prema Pravilima sv. Augustina i Konstitucijama sv. Ignacija Lojolskog. U njih je unio i program za obuku djevojčica.

On kaže: "Djeca neka se odgajaju u strahu Božjem. Uz to ih treba poučiti o svemu što će im pomoći da čestito žive ... Učit će ih čitati, lijepo pisati i računati, šivati, plesti i presti... Neka mladež lijepo pjeva... Škola neka bude čista i svijetla, da djeca u njoj budu radosna..." To su samo neki obrisi velikog pedagoškog plana našeg sv. Utemeljitelja.

Sve je to bila velika novost za ono doba a da bi mogla lako probiti. Pogotovo kad se to planiralo za redovnice koje će živjeti iza rešetki. Zato su morale izbiti teškoće i zapreke. A bilo ih je i bilo. Ali izdržao je i Petar i Alix sa svojim družicama. Kako su ljudi i crkveni predstavnici gledali lijepe plodove rada ove zajednice, pomalo su padale predrasude. Već 16o3. kard. legat Sv. Stolice A. de Lenoncourt ovlastio je

Kćeri Naše Gospe da se smiju nastaniti u vojvodinama Lorraine i Bar uz dopuštenje mjesnih biskupa.

Ali prva Mala škola svoje vrsti otvorena je u dvorcu na poussayskom brežuljku. Ubrzo se pokazalo da taj nije prikladan za stroge redovnice i male djevojčice ko je su k njima počele hrliti na pouku. Za to im dobra gdja D'Apremont iste godine 1598. kupi kućicu u Mattaincourtu kamo prenesu prvu školu i smjeste se redovnice. No, prvi pravi osigurani samostan Kongregacije osnovan je 1601. u St.Michelu, a već 1603. i u Nancyu. Slijedio je dalje osnutak za osnutkom, kamo god ih je Božja Providnost po ljudima zvala.

Svuda kamo su ih pozivali, a bilo je moguće ostvariti, Majka Alix bi sa svojim sestrama išla otvoriti školu za djevojčice i samostan za sestre. Njezin primjer je djelovao tako pozitivno, da su se oda svud počela javljati zvanja. Prije njezine smrti, a brzo je uslijedila, imali su već 12 zajednica Naše Gospe.

4. Kanonsko i pravno sredjivanje

Papa Pavao V. Bulom od 1. veljače 1615. odobrio je Kongregaciju, a novom Bulom od 6. listopada 1616. i besplatno poučavanje. Medjutim, to se odnosilo samo na samostan u Nancyu. To je unijelo

malu pometnju u srce sv. Petra i Majke Alix s njezinim sestrama, ali su oni i dalje ustrajali na svom putu. Majka Alix sa dvije sestre otišla je u Pariz k ss. uršulinkama, da u praksi promatra redovnički život i metode obučavanja. Vratile su se u Nancy s nekim iskustvom i nastavile redovnički život u svojoj Kongregaciji, kao i rad s djecom, još puni je žara.

21. studenoga 1617. obavljeno je u glavnoj crkvi u Nancyu prvo službeno redovničko oblačenje u konačnu uniformu. Medju 13 obučenih bila je i Alix le Clerc sa svojim prvim družicama: Gante Andree, Klaudija Chauvenel, Izabela Louvroir. Nakon svečanosti koju je obavio Primas Lorene, ušle su u klauzuru koja se za njima zatvorila za dugo razdoblje. Slijedeće godine 2. prosinca sestre su položile redovničke zavjete u svojoj kapeli. Nakon 7 dana, tj. 9. prosinca, slijedio je kanonski izbor poglavarice za kuću u Nancyu. Jednoglasno je izabrana s. Alix le Clerc koja je tom prilikom uzela i ime: Majka Terezija od Isusa.

Istrošena pokorničkim životom i napornim radom oko osnivanja i poučavanja M. Alix se teško razboljela i 9. siječnja 1622. godine završila svoj razmjerno kratki ali plodan život. Umrla je u Nancyu na glasu svetosti i tamo sahranjena sa svom počasti. Već 15 godina iza smr-

ti bio je gotov proces za njezino proglašenje blaženom, ali tada je sve propalo u ratnom metežu, pa i lijes s njezinim tijelom.

Medjutim, lijes s`posmrtnim ostacima redovnice Alix le Clerc našao se neobičnim putem 195o. godine upravo u Nancyu prilikom popravljanja jedne plesne dvorane. Postupak za identifikaciju posmrtnih ostataka završen je 196o. godine. Na tome su radili mnogi stručnjaci.

Blagopokojni Papa Pio XII. proglasio je Majku Alix Blaženom u svibnju 1947. godine.

Mjesec dana prije smrti Majke Alix službu poglavarice u Nancyu preuzela je Majka Angelika Milly, koja je bila povjerenica planova i tajna Majke Alix. I nakon smrti Osnovateljice trebalo se još boriti za konačno odobrenje Kongregacije u korist djevojčica.

Upornim nastojanjem i traženjem Petra Fouriera konačno je Papa Urban VIII. svojom bulom "Pro pastoralis" od 8. kolovoza 1628. g. odobrio i cijelu Kongregaciju sa svim samostanima pod imenom "Canonicae Regulares St. Augustini, Congregatio B.M.V. sub titulo DOMINAE NOSTRAE". Dozvolio je i besplatno poučavanje kao IV. zavjet za sve kuće koje su inače bile samostalne, svaka za se.

Nakon tako službenog i konačnog odobrenja Kongregacija Notre Dame se zaista počela širiti i uspješno djelovati.

5. Onkraj granica Francuske

Sv. Petar Fourier sa svojim suradnicama, medju kojima je bila jedna od najaktivnijih M. Gante Andree, poglavarica u St. Michelu nastavio je rad na širenju njemu tako drage Ustanove Naše Gospe. Osnivali su se samostani izvan Francuske, po Holandiji, Belgiji i Njemačkoj. Pred svoju smrt Fourier je završio takozvane Velike konstitucije, koje će ostaviti kao Zakonik za sve kuće i redovnice Kongregacije kanonikinja sv. Augustina, nalazile se one bilo gdje. Te Velike konstitucije su u cijelosti odobrene 1645. godine.

Sv. Petar Fourier, taj Dobri Otac Lorene, umro je kao prognanik u slobodnom gradu Grayu, jer je kao veliki rodoljub morao pobjeći iz svoje voljene vojvodine. Na blagdan Bezgrešnog Začeća Bl. Dj. M. primio je posljednju sv. Pričest i 9. prosinca ujutro preminuo na glasu svetosti. Kod njegove svete smrti ukazala se velika svijetla kugla nad gradom, lebdjela je neko vrijeme a zatim se udaljila prema Sjeveru gdje se nalazio njegov zemaljski zavičaj da ga posjeti posljednji put prije ulaska u nebesku domovinu.

Devedeset godina nakon njegove smrti, 1730., proglasio ga je Papa Benedikt XIII. blaženim, a godine 1897. Papa Leon XIII. proglasio ga svetim.

U vrijeme smrti svetog Utemeljitelja Kongregacija regularnih kanonikinja Notre Dame imala je 50 samostana punih redovnica. Djelo je tako raslo da je uoči francuske revolucije bilo već 90 samostana s oko 4000 redovnica koje su molile i učile djecu po svojim samostanima.

6. A tada! Poniranje, uništenje.

Te strašne 1789. godine Kongregaciju je pogodio jedan od najstrašnijih udaraca tajanstvenog čekića iz vidjenja Alix le Clerc. Ni jedan samostan u Francuskoj nije ostao poštedjen. Ali sve su redovnice ostale vjerne i niti jedna nije završila kao mučenica pod giljotinom, nego su raspršene čekale čas. I kad je nakon smrti Robespierera 1794. godine bilo moguće, opet su se skupile u redovničke zajednice. (Robespierere je bio odvjetnik, diktator, nepomirljivi vodja Jakobinaca).

Kako pišu povjesničari, ta ista Kongregacija doživjela je tijekom XIX. stoljeća i početkom XX. još nekoliko puta uništenje i uskrsnuće - kao rijeka ponornica. Uvijek se ostvaruje ona Isusova: "Ako vas potjeraju iz jednoga mjesta, idite u drugo" (Mt 10). Tako se i sjeme redovništva širi po svijetu.

6. Približno stanje francuskih sestara u naše vrijeme

Evo nas u drugoj polovini XX. stoljeća.

Samostani Regularnih kanonikinja romanskog porijekla, uvijek su se osnivali kao samostalni, neovisni jedni o drugima, bez zajedničkog poglavarstva, osim istih Konstitucija i jednoga duha, koji su vjerno čuvali kroz 3 do 4 stoljeća. Uza sve bure i oluje ostali su vjerni tradiciji svetog Utemeljitelja u poštovanju prve Majke Kongregacije.

Medjutim, sistem života i novi zahtjevi vremena doprinijeli su sazrijevanju pitanja samostalnosti. Oko sredine našega vijeka redovnice Regularne kanonikinje su se ujedinile pod jednu Generalnu upravu u takozvanu UNION ROMAINE - Romansku uniju. Sjedište te Uprave bilo je u Parizu do prije dvadesetak godina. 1953. godine imala sam priliku posjetiti njihovu matičnu u Parizu, Rue Blomet 128. Primile su me s ljubavlju. Boravila sam kod njih 5 dana i dobila dosta knjiga o sv. Osnivačima.

Toj uniji francuskih samostana s vreme - non su pristupile i druge zajednice iz - van Francuske, koje su se zvale Kongrega cija regularnih kanonikinja Notre Dame . Tako iz Belgije, Holandije, Engleske, I- talije i pojedine kuće rasute po Evropi ili u vanevropskim kontinentima.

Godine 1963. prenijele su svoju kuću Ma- ticu iz Pariza u Rim. Tamo je bila naša sadašnja č. majka M. Fides prilikom bora vka u Rimu, a 1973. g. posjetila nas je tadanja vrhovna poglavarica s. Elisabeth Giron i zadržala se nekoliko dana u kući Matici. Te naše redovničke susestre sada imaju oko 115 samostana od kojih je oko polovina u Francuskoj.

Neke zajednice Regularnih kanonikinja No tre Dame nisu pristupile toj uniji nego su se medjusobno povezale u konfederaci- ju. Tako znamo za 4 samostana u Njemač - koj i 1 u Austriji. Jedna od spomenutih kuća je i nama dobro poznati samostan No tre Dame u Offenburgu u Njemačkoj. Tamo su par godina naše sestre i kandidatice išle pomagati i učiti njemački. Ti samo stani medjusobno komuniciraju, imaju za- jednički novicijat i pomažu se.

II. poglavlje: REFORMIRANA KONGREGACIJA U NJEMAČKOJ

Rekli smo da su redovnice Kongregacije Notre Dame prešle granicu Francuske i o snivale svoje kuće u Njemačkoj i osta - lim zemljama Evrope.

Medju samostanima koji su osnovani u Njemačkoj prije rasula pod francuskom revolucijom, za našu daljnju orijentaci- ju od velike je važnosti onaj u mjestu STADT-AM-HOF kraj Regensburga osnovan 1733. godine.

Što je učinila francuska revolucija u Francuskoj s redovničkim kućama, to je napravila Kulturkamph u Njemačkoj. Tom prilikom je uništen i samostan u Stadt- -Am-Hofu. Ali kad je 1809. ukinut zadnji samostan u Njemačkoj, Božja Providnost je pronašla čovjeka koji će podići novo slično djelo. Bio je to regensburški žu- pnik Mihovil WITTMANN, koji je po duši i idejama bio veoma sličan sv. Petru Fou - rieru. On je dobro poznavao život i bla- gotvorni rad redovnica učiteljica Notre Dame. Zato odluči sve učiniti da jednom obnovi tu Kongregaciju u Njemačkoj.

Teška vremena progonstva upotrijebio je za pripravu.

Odabrao je tri bivše učenice ss. Notre Dame iz samostana Stadt-Am-Hof i dao da se spreme za učiteljsko zvanje. A sam ih je pripremao za redovnice. To su bile: Anna Hotz i Anna Braun s 14 godina, te najmladja Karolina Gerhardinger kojanije imala sklonosti za učiteljicu niti za redovničko zvanje. Ali kako je bila dobra i pobožna, u želji svoga župnika Wittmanna gledala je volju Božju.

Prema ondašnjim prilikama i mogućnostima župnik Wittmann je otvorio školu za besplatno poučavanje. Kad su tri njegove štićenice kroz par godina dobile potrebnu naobrazbu za učiteljsku službu, namjesti ih u školi gdje je sam bio nadzornik. On je bio i duhovni vodja toj maloj zajednici, te im je nastojao ucijepiti u dušu duh i pedagoške principe Petra Fouriera.

Nakon nekog vremena škola je dobila zgradu u kojoj je bio i stan za sve tri učiteljice. Kad su već zajedno stanovale, pomišljale su na to da provode i zajednički život. Njihov vodja Wittmann im propiše i neku vrst dnevnog reda po kojemu će živjeti, a Annu Braun postavi za poglavaricu te male zajednice.

Anna se ubrzo pokazala nesposobna za tu ulogu. Postala je prestroga i nepravedna prema drugim dvjema. Sve to saznajemo iz Pisma Anne Hotz. Ona piše i to, da su

"živjele veoma siromašno i pokornički". Puno su postile, noću ustajale na molitvu a danju mnogo radile. Ovdje se nemi novno prisjećamo naših prvih Majki iz Lorene, koje su toliko radile i tako morile svoje tijelo pokorom, da su isusovci morali posredovati kod Fouriera. A to su i temelji jedne duhovne zgrade!

Medjutim, nakon kratkog vremena Anna Braun napusti svoju službu i vrati se u roditeljski dom, a njima se pridruži gdjica Späth. Sada Wittmann povjeri brigu za zajednicu Karolini koja je sve više napredovala u pobožnosti i duhovnom životu.

Konačno i sama Karolina sa svojim družicama poželi da započnu pravi redovnički život. Zato im g. Wittmann dadne Konstitucije sv. Petra Fouriera da ih proučavaju a sam im je tumačio. To vrijeme bilo im je kao novicijat. Nakon svih priprava Wittmann povjeri svom pomoćniku i duhovnom sinu Sebastijan Jobbu da skupa s Karolinom Gerhardinger, prema Velikim konstitucijama Dobrog Oca iz Mattaincourta za Regularne kanonikinje Notre Dame, sastave Pravila ili Ustanove za tu svoju obnovljenu Kongregaciju redovnica Notre Dame s istim duhom i ciljem poučavanja djevojčica.

Preradjujući te Velike konstitucije iz 164o. godine uvidjeli su, da su, prema

tadašnjim prilikama i tamošnjim okolnostima, potrebne neke izmjene. Tako su u nove Konstitucije preradjene za tu reformiranu Kongregaciju "von unsere Liebe Frau" unijeli slijedeće promjene:

1) Sestre će mnogo strože obdržavati siromaštvo, što će unijeti i u svoj naslov;

2) Neće obdržavati strogu papinsku klauzuru, jer je to teško spojivo s radom u školi, nego samo običnu;

3) Otvarat će manje kuće po selima s 4 do 6 sestara, da se mogu posvetiti poučavanju i siromašnije djece;

4) Namjesto Vel. svećeničkog brevijara molit će Mali časoslov Bl. Dj. Marije, jer su i njoj napose posvećene;

5) Najveća promjena: Svi samostani bit će pod jednom generalnom upravom, da se sačuva duh jedinstva i zajedništva.

Bilo je još nekih izmjena, pa i u obliku odijela.

Tako sredjen Pravilnik svećenik Sebastijan Jobb je godine 1834. izdao pod naslovom:: "Konstitucije i duh siromašnih školskih sestara Notre Dame". Tu se prvi put spominje naziv "siromašne školske sestre".

Za sredjivanje i uspostavu tako reformirane Kongregacije redovnica Notre Dame u

Njemačkoj trebalo je proći punih 25 godina rada. G. Mihovil Wittmann je medjuvremeno postao biskup u Regensburgu. Umro je u tom gradu na glasu svetosti 1833.g. i tamo sahranjen. Grob mu se do danas časti.

O Mihovilu Wittmannu rekao je već njegov prethodnik na biskupskoj stolici biskup Sailer:

"Ako danas još postoje sveci na zemlji, onda je to Wittman".

A godine 1824. pisao je isti biskup Papi o svećeniku Wittmanu: "Ne znam da li bih se više divio njegovoj svetosti ili čudio njegovu znanju"...

Wittmanov vjerni suradnik Jobb marljivo je radio na dovršenju njihova zajedničkog djela. Tako je već 26. lipnja 1834. godine od biskupa Schwebela, Wittmanova nasljednika, dobio odobrenje za Konstitucije i kongregaciju "Siromašnih školskih sestara od Naše Gospe" sa sjedištem u Neunburgu kraj Regensburga, kamo su se smjestile 1833. g. u obnovljeni franjevački samostan.

Dne 16. studenoga 1834. Karolina Gerhardinger je položila doživotne zavjete i bila postavljena za vrhovnu glavaricu Družbe. Uzela je ime: M. Marija Terezija od Isusa. Kao i prva majka ove Gospine Kongregacije, Alix le Clerc, kad je po -

stala glavarica samostana Notre Dame u Nancyu.

Nakon dvije godine položile su vječne zavjete još 7 sestara; medju njima bila je i jedna sestra iz dokinutog samostana Regularnih kanonikinja u Stadt-Am-Hofu. Ovako oblikovana nova Družba počela se naglo širiti po svim krajevima Njemačke, pa i izvan nje.

Kuća u Neunburgu brzo je postala pretijesna za maticu, te je godine 1843. prenešena u München. Tu je M. Terezija Gerhardinger dobila od Kralja Ludvika Bavarskog I. samostan klarisa. Ovaj svjetski velikan rekao je za Majku Tereziju Gerhardinger: "Ova žena zna što hoće, a što ona hoće, to je jako veliko". - Nadbiskup kard. Anzelm Gebsattel blagoslovio je klauzuru i predao ključeve M. Tereziji Gerhardinger riječima: "Ovaj Božji pečat, koji ste nazvali klauzura, nemojte nikada povrijediti".

Sestre Majke Terezije Gerhardinger napredovale su u Evropi, a već 1847. prešle su ocean i otišle u Sjevernu Ameriku. Uz neviorojatne poteškoće ipak su se i tamo tako snašle, da ih sada ima više negoli Evropljanka. Nosilac tih osnivanja je redovnica koja je iz poštovanja prema č. majci Tereziji Gerhardinger uzela redovničko ime: Marija Karolina.

Kad se je M. Karolina Friess nakon tri godine vratila iz Amerike u domovinu da sredi neke poslove, primili su je s velikim nepovjerenjem bojeći se amerikanskog duha. Tamo su npr. posve drugačijeg shvaćanja obzirom na redovnice. Tako u svom naslovu nisu smjeli istaknuti naziv "siromašne", jer im ljudi ne bi htjeli dati djecu na odgoj, misleći da sestre od njih očekuju pomoć za uzdržavanje.

Pri povratku u Ameriku č. majka M. Terezija Gerhardinger je s. Karolini dala jedno PISMO koje smije otvoriti tek na brodu. I kad je otvorila, vidjela je da je č. majka imenuje komesaricom nad kućama i školama u Novom svijetu.

Godine 1859. Papa Pio IX. odobrio je Kongregaciju ss. Notre Dame s maticom u Münchenu. A godine 1865. Družba je dobila POHVALU i konačno odobrenje.

Majka M. Terezija Gerhardinger je nakon teškog rada i pokorničkog života umrla na glasu svetosti. Ostavila je iza sebe 291 samostan s cca 3ooo redovnica učiteljica. Sahranjena je u samostanskoj crkvi u Münchenu gdje i sada počiva okružena štovanjem svojih kćeri.

Godine 193o. münchenska Družba je imala 722 kuće s tisućama redovnica.

Godine 1956. prenijeli su Generalat iz Münchena u Rim zbog lakše uprave tako ra

širene Kongregacije. Pred 15-tak godina imale su 11 provincija i oko 12 tisuća redovnica. Od toga je oko 7 tisuća bilo u Americi a ostale u Evropi. Sada imaju (1979.) 21 Provinciju s 9ooo redovnica po cijelom svijetu.

Godine 1963. posjetila nas je tadanja vrhovna glavarica Marija Ambrozija u pratnji slovenske provincijalne glavarice M. Amabilis Keršovan.

Napomena: Ta Kongregacija iz Njemačke otvarala je svoje samostane i na području nekadašnje Austrougarske, pa su došle i u krajeve današnje Jugoslavije. Tako su već 1864. njihove sestre došle u Vršac; 1886. u Šmihel kraj Novog Mesta u Sloveniji. Godine 1888. u Ilirskoj Bistrici, a 1923. u Ljubljanu. Kuća u Šmihelu je 1937. postala sjedište slovenske Provincije, koja je 1969. prenešena u Ljubljanu.

III. poglavlje: FORMIRANJE U ČEŠKOJ

Redovnice kongregacije "Siromašnih školskih ss. Notre Dame" s maticom u Münchenu došle su iz Njemačke i u Češku. Već 1851. godine otvorena je njihova redovnička kuća u mjestu Hirschau kraj Dresdena. Dogodilo se to ovako:

Svećenik Gabriel Schneider, kapelan u Hirschau uz pomoć dobročinitelja uredio je samostan u Hirschau i tražio iz Graza sestre III. Reda sv. Franje za svoju školu. Medjutim zbog nereda koji su nastajali u revoluciji 1848. g. nije ih mogao dobiti.

No, 1.listopada 1848. ipak je u gornjem katu te zgrade otvorena katolička škola, ali s vanjskim učiteljicama.

Kad je Schneider saznao za rad Školskih ss. Notre Dame u Njemačkoj, pisao je č. majci Tereziji Gerhardinger da mu pošalje sestre za odgoj i obuku mladeži. I zaista, 3o. studenoga 1851. došle su u Hirschau tri sestre iz Münchena: s. M. Fortunata za učiteljicu, s. M. Rafaela za glazbu i s. M. Afra za rad u kući. S njima je Majka Gerhardinger poslala i 4 kandidatice. Sve su se smjestile u kući u Hirschau.

Medjutim u zajednici i u poslovima izbile su neprilike, jer s. Fortunata, iako je bila pobožna redovnica, nije znala upravljati. Samo da spomenem neke okolnosti: nekada je usred posla pozvala zajednicu da se idu moliti i slično.

G.G. Schneider je molio od M.M. Terezije da mu pošalje druge sestre, ali do toga nije došlo. Nije ih dobio.

Uslijed takvih poteškoća i mnogo nesporazuma biskup iz Budweissa Jan JIRŠIK i biskup iz Münchena Karl REISACH sporazumjeli su se, da se samostan u Hirschau osamostali. Ta činjenica je Majci Tereziji zadavala dosta boli, dok je biskupima govaralo da svaki ima upravu u svojoj biskupiji kao što to redovito i biva.

Majka Terezija Gerhardinger je 1853. godine pokušala pozvati svoje sestre da se vrate u München, a kuću u Hirschau da napuste. Medjutim, neke se nisu odazvale jer im je bilo žao napustiti rad i onaj samostan. Ostale su dakle u Češkoj i to je bilo sjeme kongregacije Notre Dame, koja se lijepo razvila u Čehoslovačkoj.

Medjuvremeno je stupila u taj samostan CELESTINA Franz iz Dresdena.

15. kolovoza 1853. bilo je prvo oblačenje u Hirschau. Medju 6 postulatnica bila je obučena i Celestina Franz, koja je

uzela redovničko ime s.M.Terezia. Toga dana su položile zavjete i 2 novakinje, koje su bile obučene u Münchenu.

18. listopada 1854. godine sestre su preselile iz Hirschau u HORAZDIOWITZ, kamo su smjestile maticu osamostaljene češke kongregacije siromašnih školskih ss. Notre Dame. Kuću je blagoslovio biskup Jan Jiršik.

29. listopada iste godine položile su novakinje prve zavjete. Medju njima i s.M. Terezija Franz.

Odmah 30. listopada te godine bila je velika sjednica male Družbe, kojoj je predsjedao biskupski tajnik. Na njoj su gotovo jednoglasno izabrali s.M.Tereziju Franz za časnu majku. Predsjedatelj je rekao da njihova nova poglavarica ima samo jednu manu, a to je da je premlada. No, to će ona svakim danom isprav - ljati.

Ta jaka, kreposna i kulturna žena dala se svojski na posao oko sredjivanja svoje Družbe.

Rodjena je 14. studenoga 1825. u Dresdenu u Saskoj. Otac joj je bio muzički komornik na Dvoru; majka Karolina Böhm protestantiknja. Djecu je odgojila u katoličkom duhu. Celestina je bila odgajana i školovana u zavodima za ugledne

djevojke. Doživjela je sreću da joj je majka kod njezina redovničkog oblačenja prešla na katoličku vjeru. Na dan njenih zavjeta primila je majka sv. krizmu.

Č. majka M. Terezija Franz mnogo je prepatila, ali je sve izdržala i nije klonula, već je neumorno radila.

Od 1854.-1860. Majka M. Terezija Franz osnovala je 10 redovničkih kuća svoje Družbe u Češkoj. Godine 1857. sestre su došle i u Prag.

IV. poglavlje: OSNUTAK U MADJARSKOJ

Kaločki Nadbiskup KUNSZT Jozsef bio je 1857. na liječenju u Marienbadu gdje se upoznao s biskupom Jiršik Janom. Od njega je saznao za lijepi rad ss. Notre Dame u Češkoj, gdje se bave odgojem i poučavanjem djece. A to je upravo on želio dobiti.

Nadbiskup Kunszt zamolio je biskupa Jiršika da posreduje kod č. majke M. Terezije Franz kako bi od nje dobio redovnice učiteljice Notre Dame u svoju nadbiskupiju. Dana 5. studenoga 1857. pošalje iz Kaloče pismo č. majci M. Terezji Franz u Horazdiowiz u kojemu moli da mu pošalje svoje sestre.

13. studenoga 1857. M. Terezija već odgovara nadbiskupu u Kaloču i predlaže da on pošalje djevojke Madjarice u njihov samostan gdje će dobiti redovničku formaciju, a s njima će njezine sestre malo naučiti madjarski jezik pa će onda poći u Kaloču da osnuju tamo kuću.

Zaista, 30. srpnja 1858. godine stiglo je 5 djevojaka iz Madjarske u Horazdiowiz da se spreme na svoje redovničko-učiteljsko zvanje za rad medju madjarskom djecom. Doveo ih je svećnik Kubin-

sky Mihalj. Nakon nužne priprave kandidatice su ušle u novicijat ss. Notre Dame u Horazdiowizu.

Medjuvremeno je nadbiskup Kunszt u Kaloči sagradio novi divan samostan i crkvu za sestre. Tijekom godine 1859. č. majka M. Terezija Franz otišla je i pogledati što im spremaju u Madjarskoj, njihovoj novoj domovini.

Kad su sve priprave bile gotove 3. rujna 186o. pošla je č.majka Terezija s 5 zavjetovanih sestara, 6 novakinja i 3 kandidatice put Madjarske. Stigle su 7. rujna. U Kaloči su ih veoma lijepo primili i sve im predali.

9. rujna bilo je svečano otvorenje samostana u Kaloči. Nadbiskup Kunszt J. izdaje darovnicu-pismo kojim predaje na uporabu samostan i crkvu Školskim sestrama Notre Dame iz Češke, te osigurava kamate od loo tisuća forinti za izdržavanje.

U prosincu iste godine (5. prosinca) došla je iz Češke k sestrama u Kaloču i s. Stanislava Mihalj i dovela još 4 kandidatice.

Medjutim, u Češkoj su nastale neke intrige i nesporazumi radi tzv. "Češkog pokreta", koji je onda tinjao. Zato sestre iz Horazdiowiza napišu svojoj č. majci Terezi Franz, koja se malo duže zadržala u

FRANZ MÁRIA TERÉZIA

Kaloči, da se više i ne vraća u Češku. Ni su, naime, htjele da im vrhovna poglavarica bude njemačkog porijekla. Tako je č. majka M. Terezija Franz ostala u Madjarskoj zauvijek.

Nastojanjem nadbiskupa Kunszt J. Družba školskih siromašnih ss. Notre Dame osamostaljena je 1860. godine. Sestre kaločke Družbe preuzele su Pravila i duh iz Češke. Samostan u Kaloči postao je kuća matica Družbe u Madjarskoj.

Kaločka Družba ss. Notre Dame brzo se širila i lijepo razvijala. Otvarala je svoje samostane i po Austrougarskoj na području Bačke. Od 1860.-1920. osnovane su 43 redovničke kuće te Kongregacije. Od toga su 22 kuće bile na bačkom teritoriju.

Najstariji samostan u Bačkoj osnovan je 1868. godine u Bečeju, a posljednji je otvoren u Kuli 1918. godine.

U Suboticu su došle sestre Kaločke Družbe 20. rujna 1874. g. Kuća je otvorena sa 6 sestara, koje su preuzele pučku i ondašnju djevojačku školu, što je kasnije pretvorena u gradjansku školu.

Potanje o subotičkom samostanu možemo saznati iz Družbinog KRONOGRAFA od 1974/75. godine kad smo slavili 100-godišnjicu osnivanja te kuće. Nadalje o Družbi kaločkih siromašnih ss. učiteljica saznat ćemo u slijedećem poglavlju s početkom Našeg doba.

V. poglavlje: NAŠE DOBA - NAŠA SAMOSTALNA DRUŽBA

U v o d . - Da se točno, iscrpno i vjerno prikaže jedna povijest potrebni su izvori, kao što je usmena predaja i pisani spomenici: anali, kronike, memoari, dnevnici, uvid u arhive koji se odnose na predmet i vremensko razdoblje o kojem je riječ.

U ovom slučaju moji izvori su: život, sjećanja, izjave, pričanje, svjedoci, arhiv Družbe, nešto iz arhiva subotičke biskupije, ali i detaljan uvid u jedan od najvažnijih dokumenata o Exodusu naše Družbe. To je "Djelovodnik" koji počinje s 1. siječnja 1931. godine. Sve što je u ovom dijelu citirano s dokumentacijom datuma, nalazi se u njemu. Spominjem to radi uvjerljivosti moga svjedočenja u ovom poglavlju.

1. Prve veze

Moji dodiri s redovnicama Družbe ss. Naše Gospe sežu unatrag 56 godina. Bilo je to preko moje najmladje sestre koja je išla u školu "časnih sestara" ili u "zardu", kako je naš svijet znao reći, ne znajući da tim izrazom označuje baš samostan.

Prvi kontakti bili su s č.s.M. Rozom Kopunović, koja je bila njezina učiteljica u 4. r. osnovne škole. Poslije smo se povezale sa s. M. Benicijom, s.M. Timotejom i s. M. Richardis, koje su joj bile nastavnice u gradjanskoj školi. Sa s. M. Richardis smo suradjivale i za Misije.

Kasnije je moja sestra kao članica Marijine kongregacije (Bunjevaka) pohadjala njihove sastanke, koji su se održavali u samostanu na Zrinjskom trgu 22, a ja bih je kojiput pratila. Sve je to bilo izmedju 1924.-1932. godine.

2. Prijelazno desetljeće:
1920.-1930. godina

Svršetkom I. svjetskog rata 1918. godine radi pomicanja granice, započele su neprilike u onom dijelu Kaločke družbe školskih ss. Notre Dame koji je pripao Jugoslaviji, odnosno Kraljevini SHS. A to su bili svi samostani po Bačkoj.

Prema statistici iz 1918. godine, koju sam našla u Arhivu sub. biskupije u ono vrijeme je bilo u Bačkoj:

22 red. kuće, 142 učiteljice-nastavnice, 7561 učenica osnovne škole, 830 uč.gradj. škole, 1353 djece u Zabavištu, 110 uč. u gospodarskoj školi, 98 siročadi.

U subotičkom samostanu bilo je: 12 učiteljica-nastavnica, 236 uč. osnovne škole, 290 uč. gradjanske škole, 10 siročadi.

Škole su sve bile na madjarskom jeziku do svršetka rata. Medjutim, tada su nastale druge okolnosti i potrebe.

U to doba bio je župnik u glavnoj subotičkoj župi sv. Terezije revni svećenik Lajčo-Ljudevit Budanović. On je uvidio potrebu da i hrvatska djeca mogu pohadjati samostansku školu, zato je uz velike poteškoće i opiranje isposlovao kod časne majke u Kaloči da se u subotičkom samostanu otvori i hrvatsko odjeljenje osnovne škole. Tako se 1921. g. otvorio I. r. osn. škole na hrvatskom jeziku. U tome je veliku ulogu odigrala s.M. Roza Kopunović, koja je 1919. godine imenovana za učiteljicu na samostanskoj školi u Subotici. Ona je išla skupljati djecu hrvatskih roditelja da se upišu u samostansku školu.

Kad je završen i IV. r. osn. škole otvorili su I. r. gradj. škole na hrvatskom jeziku. Tako je i nastavljeno. S vremenom je madjarska gradj. škola prestala, a ostala je samo na hrvatskom jeziku do početka II. svjetskog rata.

Ljudevit Budanović 1923. godine imenovan je apostolskim administratorom Bač-

ke apostolske administrature sa sjedišt - tem u Subotici. On je zaista jakom rukom uzeo upravu dijela Crkve na bačkim ravni cama, osobito kad je 1927. posvećen za biskupa. Uz ostale pastoralne dužnosti bila mu je osobito na srcu briga da podi gne nivo redovničkog života i rada u samostanima kaločkih ss. učiteljica Naše Gospe, kojih je bilo,kako smo spomenuli, 22 na njegovom području.

U burnom desetljeću poslije I. svjetskog rata to nije bilo lako. Poteškoće su iskrsavale s raznih strana.

Gotovo u svim spomenutim mjestima sestre su uz samostan imale osnovnu školu i zabavište. U većim mjestima radile su i u gradjanskoj školi, kao što su to gradovi Subotica, Sombor, Kanjiža, Novi Sad i drugdje. Ponegdje su vodile i internat za djevojke, a ponegdje i sirotište.

Jedan od najtežih problema bio je jezik. Većina sestara učiteljica nisu znale hrvatsko-srpski jezik, koji je u Kraljevini SHS - Jugoslaviji postao službeni jezik. Iako su većina škola bile u madjarskim mjestima, trebalo je znati državni jezik. Zato su dobronamjerne sestre išle u Hrvatsku po samostanima raznih kongregacija učiti hrvatski, te bi se poslije vraćale na rad u škole.

Vrijedno je uočiti, da je i to bio jedan

od putova Božje Providnosti, da se naša Družba - još nerodjena - poveže s maticom Hrvatskom.

Velika poteškoća bila je i nezadovolj - stvo nekih članica druge narodnosti što su tako bile odsječene od svoje majke domovine. Ono se, kao i uvijek, očitovalo u buntu, pa i na druge načine. Radi toga su pojedine bježale preko granice (legalno ili ilegalno). Na taj način su se zajednice praznile, drugi naraštaj još nije dolazio, pa se osjećalo i po - manjkanje osoblja.

Kao vrhunac neprilika bila je i činjenica da je uprava Družbe bila u Madjarskoj, te poglavari nisu imali pravoga uvida u situaciju po tim redovničkim zajednicama. Potreban obilazak ili vizitacija časne majke bila je otežana zbog granice.

Prema tome, neredi su se množili, nezadovoljstvo raslo. Odgovorni u Crkvi sa zabrinutošću su to pratili. Zato je msgr. Ljudevit Budanović radio na tome da se uspostavi neka uprava u Subotici. Na traženje kaločke Družbe sv. Kongregacija za redovnike u Rimu svojim dopisom od 1928. godine stvorila je provinciju kaločkih školskih ss. od Naše Gospe sa sjedištem u Bačkoj (Subotici). No,ta odluka ostala je samo na papiru, jer nije mogla biti provedena. Uvjeti nisu bili prihvaćeni s jedne ili druge strane.

Jedan od donekle poznatih uvjeta bio je taj, da bi novicijat za ovu bačku provinciju kaločke Družbe ostao u Kaloči. Ordinarij u Subotici to nije mogao prihvatiti, jer bi problem s porastom i dopunom članova ostao isti.

Možda će za dokaz biti zanimljivo ako spomenem, da je medju kandidaticama koje su onda (1928.-29.g.) trebale stupiti u samostan Naše Gospe u Subotici bila i moja najstarija sestra. Ona se bila već i prijavila č. s. Rozi da bi došla. Ali radi onakvog stanja novicijata biskup ju je odvratio da ne ide. I danas se sjećam jedne njegove rečenice: "Nije duša vezana za Madjarsku!". I moja sestra je otišla drugamo. (U Sloveniju!).

3. Priprave i osamostaljivanje - 1930. godina

Vrijeme od 1928. do 1930. je razdoblje o kojemu ne znam puno. Ali ono je poslužilo biskupu Budanoviću da prikupi sve podatke i uvjete koji su potrebni za jednu samostalnu ustanovu.

Poslao je u Rim na Sv. Stolicu temeljito obrazloženu i svim dokazima argumentiranu MOLBU za osamostaljenje onog dijela kaločke Družbe siromašnih školskih ss. Notre Dame, koji se nalazio s ove strane granice na području Bačke. Apostolski nuncij u Beogradu svojim ugledom potkri-

jepio je i preporučio tu molbu.

SVETA KONGREGACIJA ZA REDOVNIKE uvažila je molbu, uzimajući u obzir posebne okolnosti u kojima se nalazi Ustanova kaločkih školskih ss. Notre Dame na području Bačke, a na preporuku apostolskog nuncija u Beogradu i bačkog apostolskog administratora u Subotici od svih je 22 redovničkih kuća s oko 200 sestara svojim dekretom od 23.X. 1930. broj 4277/28. obrazovala novu samostalnu Ustanovu papinskog prava pod imenom DRUŽBA BAČKIH SIROMAŠNIH SS. UČITELJICA OD NAŠE GOSPE sa svim pravima i dužnostima kuća i članica koje su dotada uživale.

Ta Družba je preuzela u potpunosti PRAVILA Kaločke kongregacije. Ona su prvi put odobrena u Rimu 25. veljače 1907. godine, a drugi put, prilagodjena novom Crkvenom Zakoniku, odobrena se upravo 2. siječnja 1930. godine. Kako su onda sve članice znale madjarski, upotrebljavale su madjarski original. Ali se odmah preuzeo posao oko prevodjenja Pravila i Družbinog molitvenika na hrvatski. Nije to išlo ni lako ni brzo u ono doba. Trebalo je naći stručnjake za oba jezika.

Prijevod Pravila na naš jezik testiran je tek 4. lipnja 1935. godine kad je dan u tisak. Dotle su se služili rukopisom, kao i Običajnikom, koji smo izdali kao

knjigu tek 1946. godine.

4. Godina 1931. - Organizacija

DEKRET Sv. Kongregacije od 23. listopada 1930. ordinarij je primio 18. studenoga a Družbi je dostavljen za Novu Godinu tj. 1. siječnja 1931. godine.

Odmah je stvoren tzv. Pripravni odbor ili komisija koja će pripraviti početne radove. Od 1. siječnja 1930. do 10. siječnja 1931. održane su organizacione sjednice na kojima je stvoren Izvršni odbor. Na tim sjednicama Dekret je prihvaćen i razaslan kućama tj. redovničkim zajednicama po Bačkoj kao službena obavijest o stvaranju bačke Družbe. Sjednice su se u početku održavale u Baču. Načinjeni su I.-V. zapisnika koji su takodjer poslani redovničkim kućama. U njima je odredjen status, način uprave i rada, te odnosi s kaločkom Družbom. Odlučeno je da se organizira Plenarna sjednica u Subotici za srodjivanje Družbe.

Obzirom na odnose izmedju dvije Družbe iz spomenutog Djelovodnika vidi se da je sve teklo po pravnom postupku.

Ordinarij iz Subotice i Upravni odbor o svemu je obavještavao vrhovnu glavaricu u Kaloči, a ona je sa svoje strane slala nužne podatke o samostalnima i osoblju koje se nalazilo u bačkom dijelu ove U -

stanove.

12. siječnja 1931. godine poslano je Kaločkoj družbi takozvano "Oproštajno pismo" sestara koje su pripale bačkoj Družbi ss. Naše Gospe.

U "Djelovodnik" je uvedeno i PISMO vrhovne glav. č. m. M. Bernarde iz Kaloče, kojim preporuča novoj Družbi jedinstvo i harmoničan rad. Obavijestila je Upravni odbor i o redovitom Generalnom kapitulu, koji se je te godine imao održati u kaločkoj Družbi.

Ordinarij u Subotici imenovao je vikariju za predsjedanje na sjednicama nove Družbe dok se ne uspostavi uprava. To je bila s.M. SERAFIKA Fabry predstojnica u Horgošu. Ona je 9. ožujka 1931. godine ponovo postavila s.M. Rozu za kućnu predstojnicu u subotičkom samostanu.

25. travnja iste godine na sjednici Izvršnog odbora stvoren je VI. zapisnik o organizacionim poslovima i zakazan je IZVANREDNI KAPITUL Družbe u Bačkoj za Duhove te godine. Za delegata na tom kapitulu biskup je imenovao g. Antu Vojnić Tunić.

5. Briga za nove članove

Već prije 1931. g. poslane su kandidatice u Zagreb na školovanje. Medju pr

vima bila je Mariška Adamek, Anka Šemu - dvarec, Marica Azaševac i Stana Skendero vić (naša s. Amata). One su stanovale kod ss. milosrdnica kao konviktice i i - šle u školu. Već 1931. godine Družba je iznajmila stan za svoj podmladak u Zagre bu. Bilo je to prvo u Boškovićevoj ulici br. 3, a poslije u Draškovićevoj br. 44. Uz kandidatice tu su primili i nekoliko studentica radi prihoda, a s njima su bi le i sestre koje su bile neophodne. Prva predstojnica u Zagrebu bila je s. Timote ja, ali kratko vrijeme. Slijedile su dru ge.

U srpnju 1931. subotički biskup javlja Nadbiskupskom duh. stolu osnivanje kuće Družbe ss. Naše Gospe u Zagrebu, a 5. ko lovoza te godine zagrebački nadbiskup daje dopuštenje da se ss. Naše Gospe smiju nastaniti u zagrebačkoj nadbiskupi ji.

Kad je Družba donekle formirana i sre - djen status, poradilo se oko toga, da se u Subotici uspostavi postulatura i novi- cijat. Odmah su prikupljene kandidatice koje su se nalazile po filijalama. Postu lantice su dotada bile u Baču.

15. kolovoza, na Veliku Gospu, 1931. go- dine 12 postulantica primilo je redovni- čko odijelo. Prvo Oblačenje u Družbi Ba- čkih siromašnih ss. učiteljica Naše Go - spe bilo je obavljeno u crkvi sv. Terezi

je u Subotici po rukama samog biskupa msgr. Ljudevita Budanovića. Slijedeće godine svih 12 novakinja položile su pr ve redovničke zavjete takodjer u crkvi sv. Terezije.

Iza toga su se kroz daljnje godine po - stojanja u Bačkoj svake godine nastavi- li obredi oblačenja i zavjetovanja, ali u samostanskoj kapeli. Zadnja deseta grupa je obučena 194o. godine. U njoj je medju lo novakinja bila i Evica Vuko vić, naša s. Bogdana. Ona bi nam mogla i znala najviše reći o tom godištu nena danog svršetka novicijata naše Družbe sa sjedištem u Subotici.

Iz Knjige obučenih nalazimo da je kroz tih lo godina primljeno u novicijat sve ga 78 novakinja. U prvih par grupa to su uglavnom bile njemačke i madjarske narodnosti, tek po koja Hrvatica, jer su samostani sestara Notre Dame po Ba - čkoj bili ponajviše u madjarskim i nje- mačkim selima. Daljnji naraštaj za našu samostalnu Družbu punio se više i dje - vojkama hrvatske narodnosti, jer su sve ćenici dosta poradili na budjenju zva - nja za ovu Ustanovu. Došli smo u vezu sa Zagrebom i cijelom Hrvatskom, pa su se počele javljati i djevojke iz drugih krajeva naše zemlje. U tom desetljeću je došlo dosta djevojaka baš iz Subotice i okolice.

Kandidatice koje su se školovale sve su zajedno pohadjale hrvatske škole u Zagrebu, bez obzira na narodnost.

Napominjem da je od tih 78 obučenih kroz ono lo godina samo nas 12 sestara sada još u ovoj našoj Družbi. Neke su umrle , po koja istupila, a najveći dio vratio se kod preokreta u kaločku Družbu, jer su tamo gravitirale po rodjenju ili odgoju.

Možda je zanimljiva konstatacija da smo početkom rata 1941. došle ovamo u Zagreb samo nas dvadesetak sestara i par kandidatica. Ako nas sada ima stotinjak, znači da smo se za ovih 4o godina povećale peterostruko. Polagan ali siguran rast.

6. Aktivnost. Suradnja s Crkvom.

Vratimo se još na 1931. godinu. Kako sam spomenula, na Duhove u svibnju 1931. održan je Izvanredni generalni kapitul nove Družbe bačkih siromašnih ss. učiteljica od Naše Gospe u Subotici. Tu je stvoren UPRAVNI ODBOR od 6 članica koji će kroz tri godine voditi Družbu. Na čelu toga Odbora bila je s. M. Roza Kopunović. Odbor je imao svu vlast; on je slao i službene akte, te komunicirao s crkvenim i državnim vlastima.

Kad je uspostavljena hrvatska osnovna škola, bili su vjeroučitelji franjevci .

Prvi kateheta bio je 1921. godine o. Radoslav Kujundžić; za njim je došao o. Gothard, pa o. Kalisto Medved. U početku su franjevci bili i ispovjednici sestrama, odnosno često se išlo u franjevačku crkvu na ispovijed.

Kad je Družba dobila svoj legalni oblik života, biskup je slao svoje najbolje svećenike za potrebe samostana u Subotici; a tako i drugdje. Iz Djelovodnika vidimo da je g. Ante Vojnić Tunić,uz to što je bio delegat, postavljen za upravitelja samostanske škole u Subotici.Tada je, naime, bio običaj u Družbi da je upravitelj svećenička osoba, a sestra samo vodi poslove. G. Pavao Bešlić, ugledni svećenik, bio je instruktor u novicijatu i ispovjednik novakinja.I drugi vrijedni svećenici zalagali su se za dobro redovnica u tom velikom samostanu.

Uz školu sestre su vodile brigu za društva Katoličke akcije, koja su se u ono vrijeme osobito razmahala. To su kod nas bila: Marijina kongregacija za različite staleže, Oltarsko društvo, Orlice-Križarice, Društvo Andjela Čuvara,patronaža i slično. Kod toga su im svećenici puno pomagali kao voditelji, duhovnici, predsjednici i drugo što je trebalo. Dijecezanski svećenici su preuzeli i obuku u vjeronauku na pučkoj i gradjanskoj školi.

Samostan NAŠE GOSPE na Zrinjskom trgu broj 22 s velikom kapelom sv. Josipa i s više dvorana, postao je tako kao jedan od centara budjenja i podržavanja duhovnog i vjerskog života katoličke elite.

Osnovna i gradjanska škola u Subotici bile su konfesionalne, ali su imale pravo javnosti. Uprava je imala dosta posla i brige s organima državnih vlasti. Puno toga se zahtijevalo. Na primjer, tražili su punu statistiku o osoblju i kućama. O sobito je bilo složeno kad je trebalo neku sestru premjestiti a radila je na državnoj školi. To su bile uglavnom sve škole izvan Subotice.

7. Sjene koje su se još uvijek nadvijale

Uza sve to što se život u Družbi Naše Gospe sa sjedištem u Subotici normalizirao i rad dobio zamah, pojedine sestre nisu bile izmirene s takvim stanjem. Nastavilo se traženje pojedinih, pa i u grupama, da prijedju u kaločku Družbu. Sada je to išlo mnogo teže. Moralo se raditi preko ordinarija u Subotici i u Kalači. Proces je bio dug, jer je od trenutka stvaranja samostalne bačke Družbe za prijelaz trebalo tražiti dopuštenje iz Rima. Nažalost, bilo je sestara koje su se razočarale kad su prešle i upravo venule od nostalgije za Suboticom. Tako se sjećam s. Ignacije, koju sam dobro poznavala. Kažu da je često stajala na prozo-

ru i gledala prema Subotici. Ipak im je tamo bilo nešto tudje.

Uprava Družbe bila je prema ondašnjem sistemu redovništva jako centralizirana. Sve su molbe i dopuštenja išli preko Upravnog odbora, dok je on bio na čelu Družbe. Sve to vidimo iz premnogih dopisa u navedenom "Djelovodniku" Družbe, koji datira od 1. siječnja 1931. godine.

Moram priznati da se divim silnoj snazi i zamahu članica te Uprave u onim teškim godinama sredjivanja. Zato baš i jest kroz vrlo kratko razdoblje ostvarila puno. Tako npr. nalazimo da naša samostalna Družba već 1933. godine kupuje kuću u susjedstvu i prijedinjuje ju samostanu na Zrinjskom trgu u Subotici. Nazvali su je DRUŽBA.

8. Godina 1934. Novo ustrojstvo

Sačuvan je dokumenat kao Okružno pismo od 14. kolovoza iz 1934. godine, kojim se obavještava cijela Družba u Bačkoj, da je Sv. Stolica dopisom od 21. svibnja 1934. imenovala novo poglavarstvo Družbe bačkih siromašnih ss. učiteljica Naše Gospe.

To su bile slijedeće redovnice:

s.M. Roza Kopunović - vrhovna glavarica,
s.M. Agneza Prčić - I. savjetnica,

s.M. Aurelija Fabijan - II. savjetnica,
s.M. Casilda Oszlar - III. savjetnica,
s.M. Vestina Wachshofer - IV. savjetnica.

Ondašnji tisak obavijestio je gradjanstvo o tom dogadjaju u Subotici. O tome svjedoče sačuvani izresci štampe na madjarskom jeziku. Na hrvatskom ili srpskom jeziku nisam ništa našla sačuvano o tom imenovanju u javnom tisku.

Na prijedlog biskupa Ljudevita Budanovića s.M. Roza Kopunović je tada uzela novo ime: Majka M. Anuncijata.

Ovako stabilizirana uprava Družbe dala se još većim marom na rad oko cilja koji je ovoj Družbi uvijek bio na srcu: školstvo i djelovanje medju ženskom mladeži. Već u jesen 1934. g. kupljena je jednokatnica u Primorskoj 2o u Zagrebu. Ovamo je prenešen podmladak koji se slao na školovanje u Zagreb, a dotada su za njih iznajmljivali stan, kako je već rečeno .

11. rujna 1934. Č.M. Anuncijata Kopunović poslala je molbu na Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu za čuvanje Presvetoga u kućnoj kapeli u Primorskoj ulici, a 27. istoga mjeseca župa sv. Blaža moli za istu stvar.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu dne 17. studenoga izdaje rješenje pod brojem 8o99/1934. kojim se dopušta vršenje slu-

žbe Božje i čuvanje Presvetoga u kapeli ss. Naše Gospe u Primorskoj 2o.

Kao povijesni prilog ove kuće naše Družbe spomenut ću i to, da je iste godine došla k nama na stan gdje Olga Borković. Ona je slijedeće godine dovela svoju kolegicu prof. Mariju Jernejc. Obje su pred par godina i umrle pod našim krovom kao vjerne čuvarice naše tradicije i našeg samostana u Zagrebu.

9. Briga za dobro članica i odmore

Nakon dosta traganja za kućom odmora u Sloveniji, već je 1936. godine kuplje na kuća s malim imanjem - livada i malo šume - u Dobrni pri Celju. Iste godine lo. rujna dobili smo od ordinarija iz Maribora dopuštenje da se nastanimo u toj biskupiji i za čuvanje Presvetoga u kućnoj kapeli u Dobrni. Ona se nalazila na vrhu kuće u potkrovlju.

Ta naša mala kuća u Dobrni služila je do 1941. godine kao kuća odmora za sestre. Kroz cijelo ljeto bi se tamo sestre izmjenjivale. Uz 2 do 3 sestre koje su tamo stalno boravile, moglo je na jedanput doći na odmor desetak sestara.

Ali te ratne 1941. godine njemačke vlasti su potjerale sestre iz svih samostana u Sloveniji, pa tako i naše iz Dobrne. Kad se 1945. Slovenija vratila pod

novu Jugoslaviju, ni smo iz Zagreba opet poslale sestre u Dobrnu (s.M. Amata i s. M. Virginija). Ali i to je bilo za kratko, jer su 1948. bile ponovo protjerane od tadašnjih slovenskih predstavnika vlasti. Od tada pa do danas borimo se da nam se to imanje vrati ili barem isplati. Čekamo!

One plodne 1936. godine počele su pripreve za kuću odmora i na moru. U tu svrhu kupljeno je zemljište u Omišlju na otoku i započeo posao oko gradnje odmarališta za sestre iz naše Družbe. Biskup J. Carević je davao informacije i savjete, a u srpnju iste godine dao je i dopuštenje da se nastane u toj biskupiji. Medjutim, blizi hotel UČKA osporio je gradnju toga našeg odmarališta.

O svemu tome nalazi se dokumentacija u "Djelovodniku". Slijedeće godine Družba je pregovarala s advokatom Oskarom iz Sušaka o kupnji zemljišta u Njivicima; zatim ponude Herceg-Novom i tako dalje. Tragalo se okolo dok nisu pronašli zemljište u SEGETU kraj Trogira. 21. lipnja 1938. otkupljeno je zemljište u Segetu i poslan nacrt za gradnju. Godine 1939. tu je sagradjena kuća za odmor sestara i djece. Ali ona je bila još kraćeg vijeka, jer je brzo došla okupacija pod ratom, pa su i otuda sestre morale otići.

U akciji oko kupovanja i gradnje kuće u

Segetu kraj Trogira puno se zalagao i pomagao tamošnji župnik Don Jozo Carev. On je kasnije bio premješten u Trogir za kanonika, a na njegovo mjesto došao je u Seget revni mladi župnik Don Marin Deman. On se takodjer sav zauzeo za dobro sestara.

U brizi za kupovanje kuća za odmore i za opskrbu novih kuća potrebnim stvarima bila je časnoj majci kao desna ruka s.M. Agneza Prćić, tada predstojnica u Novom Sadu. Novosadska zajednica uložila je puno materijalnih sredstava i rada baš za opskrbu novog odmarališta u Segetu.

Kad sam već spomenula našu č. Agnezu, moram reći i to, da je ona bila veoma zauzeta i za školovanje redovničkog podmlatka. Išla je za tim i mnogo pomagala da se školuju djevojke hrvatske narodnosti, da bi popunila kadar za naše škole.

Vratimo se još koji monenat u našu novu kuću kraj starog Trogira. U našem samostanu u Segetu smješteno je par razreda osnovne škole, a s.M. Augusta Ivušić postavljena je za učiteljicu. Uz nju je bila s.M. Sidonija kao prva predstojnica. Ona je vodila tečajeve domaćinstva za djevojke iz sela. Naša s. Amadeja je pomagala gdje god je trebalo, pa i u držanju reda medju djecom; osobito kad je

trebalo, stati u koštac s velikim dečki - na, s kojima nije bilo lako izići na kraj.

lo. Godina 194o. Zadnji zamah

U Zagrebu su kandidatice i sestre svršavale studij. Tako se školski kadar punio. Iza preparandije jednu godinu su bile u postulaturi i poučavale u školi, ili radile kućne poslove. Tek iza toga bile su primljene u novicijat. Pokoja bi morala i za vrijeme novicijata raditi par tjedana ili možda i mjeseci na školi da bi joj ministarstvo priznalo godine. Tako je npr. s.M. Benedikta, kasnije časna majka sestara u Bačkoj, bila kao učiteljica na državnoj školi i morala nekoliko mjeseci raditi, te je trebala produživati novicijat.

Godine 1939. i ja sam došla u Zagreb na studij. Prije toga sam živjela u Novom Sadu gdje sam i maturirala na državnoj gimnaziji. Te godine se u Primorskoj dovršavala dogradnja kuće na tri kata.

Tu u našoj kući Primorska 2o bilo je 2o do 25 kandidatica, a primali smo i studentice kao u pansion. Poslije, kako znamo, primljene su i neke starije gospođe.

Godina 194o. bila je značajna za cijeli hrvatski narod: To su bile prve priprave za 13oo. godišnjicu pokrštenja Hrvata. U

Zagrebu se formirao Pripravni odbor pod pokroviteljstvom nadbiskupa Dr. Alojzija Stepinca. Iz naše kuće na sjednice toga Odbora, kad je trebalo, išla sam ja s jednom sestrom. Jedan od planova bio je i taj, da se organizira IZLOŽBA o radu i životu svih vjerskih ustanova kod nas. Sve su zajednice trebale poslati materijale za tu izložbu - fotografije i drugo - o svom radu i rasprostranjenosti. Tako su i naši poglavari priredili "foto" od svih naših samostana i škola. To je mene osobito zanimalo i veselilo. No, moram priznati da u svojoj zajednici nisam našla baš istomišljenika ni oduševljenja; medju sestrama u kući onda nije bila nijedna naše narodnosti. Kod kandidatica je bilo više interesa.

Medjutim, kako nam je poznato, uslijed rata koji je izbio već početkom 1941. godine, proslava tog jubileja nije održana, pa ni izložba.

Iste godine 194o. na Duhove u našoj bačkoj Družbi je održan redoviti Generalni kapitul u Subotici. Prije toga smo, kako je običaj, bile porazdijeljene u izborne skupine. Naša mala zajednica iz Zagreba bila je pripojena velikom somborskom samostanu.

Na Uskrs navečer krenule smo nas tri iz Zagreba put Sombora. Uz č. pr. M. Beni-

ciju bile smo još nas dvije sestre studentice. Usjekla mi se uspomena na to putovanje. Upravo one večeri ukazala se na istoku takozvana POLARNA svjetlost, koja je dosta uzbudila svijet. Mi smo je promatrali iz vlaka kroz prozor. Bilo je, čini mi se, izmedju 9 i 10 sati.

U Somboru smo drugi dan birali izaslanice. Od predstojnica izabrana je naša č. pr. M. Benicija za izaslanicu na predstojećem Generalnom kapitulu u Subotici.

Na Duhove u svibnju održan je taj redoviti Generalni kapitul "Družbe bačkih sirotašnih ss. učiteljica od Naše Gospe" sa sjedištem u Subotici - posljednji put je to bilo u tom stilu. Apsolutnom većinom glasova opet je izabrana s.M. Anuncijata Kopunović za vrhovnu glavaricu. Takodjer 4 druge savjetnice. Medju njima za II. savjetnicu č. majci i gen. tajnicu izabrana je upravo naša predstojnica s.M. Benicija. Prema tome, morala je napustiti Zagreb., gdje je lijepo vodila kuću i sestre.

Namjesto s.Benicije za predstojnicu u Primorskoj ulici došla je s.M. Patricija, po rodu čista Madjarica. Neke od naših gospodja nisu to mogle podnijeti, pa su jednostavno otišle iz naše kuće.

U Družbi je te godine bilo velikih promjena medju osobljem i premještaja. Akti

M.Anunciata Kopunović

vnost se nastavila. Naročito se svečano slavila 4oo-godišnjica smrti sv. Petra Fouriera. Cvale su nade u veliku i plodnu budućnost... Ali, kako u cijelom svijetu, tako i u Družbi osjećalo se nešto kao podzemno.

Ni godinu dana nije prošlo, kad eto nam najveće tragedije: II. svjetski rat, koji je zahuktao sve ljudske strasti i donio kaos medju svijet. Ni redovničke u - stanove nisu bile poštedjene od kojekakvih nemira.

Slijedeće stranice reći će nam nešto o tome, kako su se posljedice tog previranja odrazile u našoj mladoj Družbi.

11. Udarac 1941. Preseljenje u Zagreb.

Drugi svjetski rat! Povijest se zgražava, a i mi koji smo ga doživjeli. O posljedicama medju narodima i u mnogim Redovima u krilu Crkve teško bi bilo iskreno i ispravno progovoriti. Pokušat ću objektivno prikazati i to burno razdoblje u našoj Družbi pod Gospinim okriljem.

Padom Jugoslavije 1941. godine granica prema Madjarskoj opet se pomakla. Madjarska je okupirala Bačku. Po svim izgledima i držanju vlasti opstanak i rad naše Družbe s hrvatskim jezikom i sjedištem u Subotici bio je nemoguć. Uprava kaločke Družbe preuzela je samostan u Subotici i

administraciju ostalih Družbinih kuća po Bačkoj.

Dok je naša č. majka boravila u Zagrebu radi informacije što i kako da postupi, poglavari iz Kaloče prenijeli su novakinje i postulantice iz Subotice u Kaloču. Medju tom grupom novakinja bila je i naša s. Bogdana, koja je u Kaloči položila prve zavjete i poslije uz pomoć svoje majke, snaša Anice Vuković, došla k nama u Zagreb.

Mlade sestre učiteljice bile su odmah otpuštene iz škole jer nisu znale madjarski jezik, koji se je odmah uveo i u subotičku školu. Samu našu č. majku M.A - nuncijatu Kopunović premjestili su pismeno u jedno madjarsko mjesto za učiteljicu.

Kaločka družba je, naime, preko svojih predstavnika u Rimu isposlovala neko rješenje Sv. Stolice, kojim se Kaloči povjerava uprava svih samostana u Bačkoj "ad nutum S.Sedis". Ovo rješenje priopćeno je preko nekog "brzojava" koji su čitali u svim kućama. Sve naše mlade pozivali su da se izjasne: hoće li u kaločku Družbu ili kući, jer da bačka Družba više ne postoji.

Medjuvremeno su mlade sestre Hrvatice izjavljivale svojoj časnoj majci da žele nastaviti život i rad u ovoj Družbi,

te su redom prelazile u Zagreb.

Potanje o svemu tome moći ćemo saznati iz osobnog izvještaja naše s.M.Beate i s.M. Bogdane, koje su svjedoci.

Č. majka M. Anuncijata je u jednoj audijenciji kod nadbiskupa Dr. Alojzija STEPINCA iznijela sve ovo stanje i molila ga da nam pomogne. Ja sam joj kod toga bila pratnja. On je pokazao veliko razumijevanje kao otac. Rekao je da sve to njemu pismeno predamo s molbom što i kako želimo da se načini, pa će se on zauzeti u Rimu. I zaista se svojski zauzeo. A Dr. Alojzije Stepinac je kod sv. Kongregacije nešto značio!

U našem spisu i molbi koju smo upravili zagrebačkom nadbiskupu tražili smo uglavnom slijedeće:

1) Da se kuća matica s novicijatom i cijelim podmlatkom prenese iz Subotice u Zagreb;

2) Da sestre dobiju pravo "opcije" hoće li ostati u svojoj Družbi ili će se priključiti kaločkoj;

3) Da se radi ovdašnjih prilika iz naslova Družbe ispusti regionalni naziv "bačkih";

4) Da našoj Družbi ostanu kao vlasništvo kuće u Zagrebu, Dobrni pri Celju i Segetu kraj Trogira.

Tako i još neke druge stvari i pitanja za sredjenje medjusobnih odnosa.

Nadbiskup je sam stilizirao našu molbu na latinskom i poslao u Rim na Sv. Kongregaciju. U roku od mjesec dana sv.Kongregacija je svojim Dekretom br. 4152/41. od 17. srpnja 1941. godine sve zamoljeno odobrila i dopustila da Družba nastavi život i rad sa sjedištem u Zagrebu. Tako je naša kuća u Primorskoj 2o postala ne samo samostan nego i matica Družbe siromašnih ss. učiteljica Notre Dame.

Tim Dekretom prestalo je važiti Rješenje po kojem je kaločka Družba ukinula bačku Družbu i našu č. majku skinula s položaja vrhovne glavarice premjestivši je na svoju filijalu.

12. Iznova započeti. Graditi na ruševinama.

Tako je ljeti 1941. godine, uz svakojake poteškoće, dvadesetak mladih sestara i nekoliko kandidatica s č. majkom M. Rozom Anuncijatom Kopunović na čelu prešlo granicu s tugom ostavljajući svoj redovnički zavičaj i došle u Hrvatsku. Nastanile smo se u Primorskoj i nastavile svoj redovnički život u novim okolnostima. Bile su to sestre: Andjelka, Amabilis, Amadeja, Andjelina, Angelina, Amata, Anka, Anetta, Augusta, Au-

rora, Bogoljuba, Beata, Bernardeta, Antonija, Ana, Slavica, Bernardica, Bogdana, Božidarka.

Većina sestara bivše "bačke" Družbe, ponajviše starijih, koje su bile i odgojene u Kaloči, priključile su se kaločkoj Družbi. Ostale su tamo i većina naših kandidatica madjarske i njemačke narodnosti, koje su dotada bile tu na školovanju. Kandidatice iz Subotice i Hrvatske došle su k nama.

Sve ovo nastojale smo razumjeti radi onih prilika.

Uza sve radosti mladih sestara što nam je Sv. Stolica ostavila Družbu kako jest, tko bi mogao sada pojmiti brige i stisku naše časne majke? Ta, kako god smo bile pune poleta i dobre volje, ipak smo imale tako malo redovničkog i životnog iskustva za ovako teške prilike.

Postavila su se pitanja: Što sada? Kako započeti? Na koji način ekzistirati kao ustanova?

Ali dobra Očinska Providnost je bdjela. Ono nekoliko mladih učiteljica dobile su iste godine namještenje na državnim školama, jer svojih nismo imale. Koje su trebale, završavale su svoje školovanje kod čč. ss. milosrdnica ili na Fakultetu. Kud god smo se okrenuli, svi su nam

bili dobri, išli nam na ruku i primili nas kao svoje. Osobito nam je očinski bio naklon blagopokojni dragi naš nadbiskup Dr. Alojzije kard. Stepinac.

Rat je harao, glad je prijetila, ali se radosno žrtvovalo za spas dječjih duša, jer to je karizma naših davnih svetih Utemeljitelja i kasnijih Obnovitelja. Prvo su sestre radile u Kordunu kao učiteljice, često u opasnosti od metaka: U Topuskom (s.Beata, s. Aurora i s. Božidarka) i Dvoru na Uni na pučkoj školi (s. Amata, s. Bogdana i s. Bernardetta), u Glini je bio internat za djevojčice (s. Amabilis, s.Angelina i s. Amalija).

Kad su ratne neprilike onemogućile opstanak i rad u Kordunu, prešle smo u Zagorje. Tako smo već 1942. u rujnu došle u Taborsko. Tu su sestre prvo preuzele i pučku školu. S vremenom su vlasti predale i upravu osnovne škole sestrama. Bilo ih je tamo namješteno 5 ss. učiteljica i ss. na Maloj školi: s. Angelina, s. Ana, s. Aurora, s. Bogdana, s. Tihomila, s. Fides, s. Caritas, s. Rafaela.

Slično je bilo i u Sopotu kraj Pregrade. Pošle su: s. Amata, s. Dolorosa, s. Ivana i s. Bernardetta, samo su one morale napustiti Sopot čim je svršio rat.

U Taborskom su radile sestre do 1947.g. dok nije bila otpuštena i posljednja sestra iz škole.

Teške su bile ratne godine. Ali za našu Družbu učiteljskog smjera najteže razdoblje nastupilo je kad nam se to područje oduzelo. Uvjet je bio: skinuti se i napustiti samostan ili napustiti školu. Izbor nije bio težak. Samo je s. Rafaela Vorgić u tim prilikama napustila Družbu i ostala u školi. Druge su sve ostale bez djece i vratile se u maticu, da čekaju što će im Providnost dalje povjeriti.

13. Preorijentacija. Snalaženje.

Iako teške, to su bile veoma plodne godine za naš duhovni život i rast. Trebalo se preorijentirati. Svim redovničkim družbama dan je mig sa strane crkvenih pretpostavljenih s prijedlogom da se sestre preuzmu rad po župama. Katehizacija, orguljanje, pranje i spremanje crkve, vodjenje župskog kućanstva, sve je to čekalo na redovnice što su izgubile svoj djelokrug rada. Nemaju one više škola, ni bolnica, ni, ni ...

I mi smo polako prihvaćale ponudjeni apostolat. Prva župa bila je sv. Blaž u Zagrebu sa sestrama: Augusta, Andjelka, Anettta i Amadeja, pa Varaždin i tako dalje.

Na redu je da se upitamo: Što je sa samostanom u Subotici? Rat je završio, Bačka se vratila u Novu Jugoslaviju. Samostan na Zrinjskom trgu broj 22, bivša matica

naše Družbe, ostao je prazan, jer su se stre Madjarice, koje su ga 1941. zauzele, morale pobjeći pred ruskom vojskom koja ga je 1944. okupirala i tamo se nastanila.

Kad je godine 1945. završio rat i došlo Oslobodjenje mi iz Zagreba otišle smo u Suboticu i pokušale preuzeti taj naš voljeni samostan, za kojim smo čeznule kao Izraelci za Obećanom zemljom. Nakon borbi i tržanja, dobile smo dvorišnu zgradu s ćelijama na I. katu. To su sestre uredile i smjestile se bez pravoga jasnog plana što će raditi. No ta njihova radost nije dugo potrajala. Već iduće 1946. god. u proljeće morale su napustiti i posljednji dio stare zgrade "buhvald". U cijeli taj naš samostan smještena je državna pučka škola i internat.

Treba opet seliti. Ali kamo sada? Tada je biskup Ljudevit Budanović išao na ruku sestrama i ustupio im je opustjelu zgradu Svećeničkog doma u Harambašićevoj ul. br. 7. Tamo su se naše sestre preselile iz zadnjeg kutića svoga samostana na Zrinjskom trgu, koji je tada zauvijek uzet iz naših ruku. Dobroton biskupa sestre su se nastanile u Domu kao u svome i ostale sve do danas. Bile su to sestre: Bogdana, Bogoljuba, Dolorosa, Ivana, Antonija, Božidarka i Tereza.

Odatle su počele pomalo svoju djelatnost. Išle su svirati prvo na neke periferne župe: u Aleksandrovo, na Kalvariju. Uz to su se bavile pomalo privatnim satovima i drugim kontaktima s djecom i ljudima. Ubrzo su stupile u suradnju i s glavnom subotičkom župom sv. Terezije (s.Amata, s.Gabrijela i s.Josipa S.).

14. Pokušaj vraćanja na staro

Nakon Oslobodjenja 1945. godine, na prijedlog biskupa Budanovića naša č. majka M. Anuncijata Kopunović je otišla i prošla kroz redovničke kuće u Bačkoj; tako reći formalno preuzela Družbu. Medjutim, u praktičnom smislu to je ostalo bez ikakvih rezultata.

Godine 1946. trebao se u našoj maloj Družbi sa sjedištem u Zagrebu održati redoviti Generalni kapitul s izborima, jer je č. m. M. Anuncijati Kopunović izišlo 6 godina službe vrh. glavarice na koju je bila birana 1940.

Godine 1942. sestre su u Zagrebu uz č. majku Anuncijatu izabrale još dvije generalne savjetnice i gen. ekonomu. Tako je ovo poglavarstvo vodilo našu Družbu kroz godine rata. Onda je bilo pokušaja da se ostavi isto poglavarstvo bez generalnog kapitula i bez izbora. Medjutim, kojekakvim stjecajem okolnosti ipak je Generalni kapitul s izborima održan 1946. godi-

ne. Tu je izabrana nova č. majka M. Andjelina Kujundžić i 4 vrhovne savjetnice (s.Beata, s.Augusta, s.Amata i s. Aurora) te vrhovna ekonoma (s.Angelina).

Č. m. A. Roza Kopunović iza odložene službe otišla je u Suboticu, Harambašićeva 7, gdje je ostala sve do svoje blažene smrti 1956. godine.

Odmah nakon izbora novog poglavarstva u našoj Družbi 1946. godine biskup Ljudevit Budanović je izdao tzv. "PROMEMORIA I." upravljen č. majci Andjelini. U njemu je izložio svoje mišljenje o stanju dvije grane bivše "bačke Družbe", tj.one s maticom u Zagrebu i kuća po Bačkoj, koje su početkom rata 1941. godine došle pod upravu kaločke Družbe. U svojoj "Promemoriji" biskup predlaže i traži da se ujedine pod istu upravu.

Uza sve biskupove pismene i usmene prijedloge i traženja nije bilo razumijevanja ni prihvaćanja ideje o ujedinjenju ni sa strane kaločkih kuća u Bačkoj, a niti kod sestara hrvatskog dijela Družbe s maticom u Zagrebu. Misao o ponovnom ujedinjenju u jednu "bačku Družbu" podržavao je i predstavnik Sv. Stolice u Beogradu msgr. Oddi. Kako znamo do tog jedinstva nije došlo.

Ne možemo zalaziti u pojedinosti. Ali poznata mi je činjenica da su obje stra

ne bile uvjerene, da je pozitivnije osta ti onako svaki na svome s vlastitom upra vom, pa živjeti u ljubavi, nego učiniti nešto protiv želje svih članica.

Za opravdanje takvog stava možda će biti korisno spomenuti jedno iskustvo i stvar nost s kojom smo onda u ona burna vreme- na morali računati:

Razlike u mentalitetu i u nacionalnom ra spoloženju za vrijeme rata nisu bile iz- liječene nego samo uvećane. Pa koliko god smo se mi poglavari medjusobno poku- šali suočiti s prijedlozima ordinarija u Subotici, uvijek smo uvidjali da je situ acija medju osobljem takva, da je nemogu će sjediniti ono što je po prirodi i po okolnostima razjedinjeno.

Tako smo mi ostale s maticom u Zagrebu , razvijale se i djelovale kako su nam pri like i okolnosti omogućavale.

Prve novakinje u zagrebačkoj Družbi No - tre Dame primljene su u novicijat 1942. godine. Bilo ih je 9 (s. Aleksandra, s. Tihomila, s. Stanislava, s. Dolorosa, s. Fides, s. Tereza, s. Ivana, s. Josipa i + s. Tarzicija). Sve su iduće godine po ložile prve redovničke zavjete. Od tada je oblačenje i zavjetovanje nastavljeno u Zagrebu i obavljeno 32 puta sa 134 no- vakinje. Da su sve ostale!?

Za kuće u Bačkoj, koje su u početku bile

pod upravom kaločke Družbe uspostavlje- na je Vikarija, koja je vodila brigu za taj dio redovnica Naše Gospe. Tokom vre mena, kad su se sestre u Madjarskoj ras pršile, ordinarij u Subotici, msgr. M. Zvekanović isposlovao je od Sv. Stolice za taj dio Družbe neovisnost od Kaloče sa samostalnom upravom u Kanjiži. Posli je nekoliko godina uprava je s č. maj - kom na čelu prenešena iz Kanjiže u Subo ticu u novosagradjeni samostan.

Tako sada žive i djeluju na području ba čke-subotičke biskupije dvije grane ss. Notre Dame: one s maticom u Zagrebu (4 filijale) i one s maticom u Subotici za vjernike madjarskog jezika.

15. Nove prilike, nova otvaranja.

Preorijentirajući se u apostolskoj djelatnosti još nije bilo riješeno pita nje egzistencije i širenja Družbe u na- stalim poslijeratnim prilikama.

U svibnju 1951. godine otvorile smo svo ju filijalu na župi u Garešnici s tri sestre (s.Ivana, s.Virginija i s. Berna detta). U studenom iste godine dolaze druge tri sestre na obale Save, u Gunju (s.Tihomila, s.Terezija i s.Miroslava) da se i tu uključe u župski apostolat. Sve su to bili veoma skromni počeci:svi ranje, spremanje i pranje crkve, pomoć župniku u kućanstvu i dr. Siromaštvo je

bilo temelj svake od ovih filijala.

Od tuda se nismo mogli nadati osobitoj materijalnoj pomoći. No, sestrinska je ljubav bila dosjetljiva, pa su nam često sestre slale u naravi što je njima urodilo ili što im je pružila dobra seljačka ruka.

Pa ipak, Otac nebeski se i dalje brinuo za nas.

Godine 1952. preko našeg prijatelja P. Hesa DI u Beogradu, ponudjeno nam je da preuzmemo rad u opatiji Bois-Seigneur--Isaac u Belgiji, koju su vodili oci premonstrati.

Nakon dosta savjetovanja i informiranja prihvatile smo ponudjeno, nepoznato, tudjinu, rizik jer nam je to nešto i obećavalo. Potaknute smo i nadom da ćemo tim korakom dobiti pogled i u kulturni svijet, što će za naš školski usmjereni Red puno značiti. A mislim da se i nismo prevarile.

Jednim okružnim pismom upitale smo članice da se jave dobrovoljne. I javilo ih se više. Bogu hvala. Nakon mnogo traženja konačno su tri sestre (s.Fides, s.Leticija i s. Andjelka) dobile pasoše i poslale smo ih u tudjinu kao pionire Naše Gospe iz ove male njezine Družbe. Nije taj korak bio lak ni u kom pogledu. Da

spomenem samo jednu okolnost: sporazumjeli smo se s Upravom opatije da sestre neće trebati voditi brigu za kuhinju, samo za spremanje iza grupa koje tamo dolaze na duhovne obnove i susrete. Kad nakon par tjedana pišu nam sestre da su morale preuzeti i kuhanje , premda dotada nijedna od njih nije bila u kuhinji. S kuharicama smo uvijek oskudijevali.Pa ipak, i to se izdržalo uz jaku volju i veliku ljubav naših sestara prema Družbi. Prebrodile su se početne poteškoće.

O tim početnim i kasnijim poteškoćama mogla bi nam pričati još jedino naša č. majka M. Fides koja je na životu.Naša s. Andjelka, koja je bila tamo 9 godina, umrla je 1964., a s. Leticija koja je provela u Belgiji 12 godina umrla je za njom 1975. god. Četvrta koja je bila poslana za pomoć u kuhinji, s. M. Kerubina, brzo je istupila iz Družbe i zaposlila se u Belgiji.

Tijekom vremena preuzele smo i druge pozicije u Belgiji: svećenički Collège u Liègeu 1956. godine (s.Fides, s.Ivana, s.Andjelka i s. Maristella), St. Dom u Herbeumontu 1961. godine (s.Admirata,s. Tihomila i s.Alojzija). Opatiju BSI napustile smo 1958. godine uslijed nastalih neugodnosti i pomanjkanja članica.

Ta 1952. godina bila je plodna osniva-

njem i u domovini. U jesen iste godine otišle su naše sestre na župu Stari Žednik (s.Tarzicija, s. Celina i s. Ignacija), a malo iza toga pod obronke Fruške gore u Rumu (s.Amata, s. Aurora i s.Miroslava).

Bez službenog otvaranja kuće radile su naše sestre neko vrijeme i kod biskupa Budanovića u biskupijskoj kući u Subotici. Ali radi komplikacija s tamošnjom obitelji, povukle smo sestre s te pozicije.

Medjutim, msgr. M. Zvekanović je 1958. godine ponovo službeno pozvao naše sestre i tako smo preuzele rad na Biskupiji i župi sv. Terezije. Kad je otvoreno novo sjemenište Paulinum, sestre su preuzele brigu i za sjemenište sve do danas.

16. Priliv članova. Kupnja i gradnja kuća

Naraštaj je iza rata stalno pomalo dolazio, a bilo je godina i s jačim prilivom. Kuća u Primorskoj postala je skučena za maticu, samostan i podmladak. Godinama smo pomišljali da si nešto kupimo i tako odteretimo maticu. Ali kako, gdje, čime? No, kad je kucnuo čas, pronašli smo. Opet u sjeni Marijina tornja, kupili smo "Francuzovu vilu", Remete lol. Doselili smo u nju u lipnju

1964. godine (s.Andjelina, s.Alix i s. Leonija). Tamo smo prenijeli novicijat, koji je od 1958. godine produžen na dvije godine, pa je trebalo više mjesta za dvostruke grupe novakinja.

Tako je i ova kućica pružala premalo mjesta za 12 do 14 novakinja i nužni broj sestara.

Poglavarstvo Družbe je odlučilo graditi u Remetama. Treba nam mjesta i za duhovne vježbe, jer se u takvim prilikama moralo spavati i "pod šupom".

Upravo tih godina pozvao nas je njemački Karitas da preuzmemo Staračkí dom u Garmischu. Prihvatile smo i poslale prvu grupu sestara. Medju prvima bila je s.Virginija, s. Pija, s. Savija i s.Stella. Kad je nova zgrada za Staračkí dom u Holzkirchenu bila gotova 197o. prešle su naše sestre tamo. Broj sestara morao se povećati. (Došle su: s.Josipa, s.Gracija, s. Salezija, s. Mirela, s.Brigita, s. Božena i s..Blaženka. Tako će one skupa sa sestrama iz Belgije svoju plaću stavljati na stranu i finansirati našu novogradnju u Remetama.

Svu brigu za gradnju ove naše kuće na Bukovačkoj 316 preuzela s.M. Beata Milašin, koja je nakon odslužene dužnosti vrhovne glavarice, koju je obnašala 11 godina, na Kapitulu 1969. bila imenova-

na za generalnu ekonomu.

Za Marijansko-marioloski kongres 1971.godine naša nova kuća bila je gotova. Prvi stanari bili su upravo kongresni gosti iz inozemstva. Iza Kongresa uselile su se naše sestre u dvorišni dio zgrade. U istome traktu gore smješten je novicijat. Svijetle prostorije uvijek očekuju novu mladost zagrijanu za Boga i duše. Gospa neka ih zavede, povede i dovede!

Drugi dio nove zgrade namijenjen je za duhovne vježbe, susrete i sastanke. Poznato nam je, da kroz desetak godina izvrsno služi u te svrhe.

Nakon snalaženja iza rata bilo je u svakon desetljeću osnivanja filijala, gdje se ukazala potreba Crkve i mogućnost sa strane Družbe. Godine 1961. preuzele su naše sestre rad na župi sv. Križa u Osijeku (s.Amata, s.Regina i s.Veronika). A bogata je djecom i aktivnosti. Godine 1962. ponovo smo otišle u svoje zeleno Taborsko da nastavimo započete kontakte s tamošnjim pukom.

Stari Terezijanum u bačkim ravnicama pozvao nas je, i 1975. godine sestre Aleksandra i s. Božidarka preuzele su rad na perifernoj župi Isusova Uskrsnuća pored Kalvarije. Pobožni starac "bać Veco" poklonio je svoju malu kuću, ali iskren dar, sestrama. Prikladno mjesto za gradnju doma u koji bi rado zašle onemoćale starije članice.

Možda je vrijedno spomenuti da je upravo iz te župe najviše zvanja kako kod nas tako i u drugim redovničkim zajednicama.

More je uvijek privlačilo ljude iz gradova i ravnica. Pa i kad su u samostanu oni trebaju sunca. Zato su naši poglavari godine 1975 odlučili kupiti kućerak kraj velikog franjevačkog samostana u Živogošću (s.Celina i s. Miroslava). Kućica je dogradjena i uredjena za desetak sestara. Većina od nas iskusila je blagodat sunca ispod Biokova.

Iz ovog redoslijeda vidimo kako smo se porazbacale na sve četiri strane naše zemlje, pa i stranog svijeta.

Tako eto, nakon 4o godina prijenosa naše matice u Zagreb - tada jedinu našu kuću, sada Družba ima ukupno 15 redovničkih zajednica ili filijala sa stoti - njak sestara i podmlatka.

Osim kuće u Primorskoj i kompleksa u Remetama, koje su vlasništvo Družbe, imamo još kao svoje:

kuću u Taborskom - poklon župe, izgradile sestre

kuću u Subotici - poklon jednog starca,

kuću u Živogošću - kupljena i dogradjena.

Malo, ali za one koji ne žele bogatstvo, dovoljno.

Što manje imamo materijalija, to se slobodnije dajemo za Boga po molitvi i služenju bližnjima.

Neka nam ništa nebeska Majka Marija isprosi tu milost od Gospodina, da iz dana u dan postanemo sve slobodnije od prolaznosti a sve više Božje.

+ + +

P o g o v o r

1. U Ime Božje predajem našim sestrama, kao i svim dobronamjernim prijateljima Družbe, ovaj skromni rad kao znak moje zahvalnosti Bogu, Našoj Gospi i Majci družbi.

2. Ovim se želim odužiti Gospodinu Bogu i Našoj Gospi za premnoga dobra koja sam primila u krilu Družbe redovnica koje su napose posvećene Marijinoj slavi i predanom radu za duše djece.

3. To je tek mali isječak duge i široke povijesti ovako velike redovničke Ustanove, rasprostranjene po cijelom svijetu. Nije to nikakav stručni dokumentarni rad, nego samo amatersko tepanje o nečemu što se jako voli.

4. Obzirom na povijesna i kronološka dogadjanja, dopuštam da će biti poneka netočnost uslijed različnosti izvora i autora iz kojih sam crpila podatke. No, ako se zainteresiramo i žrtvujemo nekoliko sati pažljivom čitanju ovih stranica, vjerujem da možemo dobiti jedan zaokružen uvid u povijesnu stvarnost puta kojim smo došli do ove godine našeg ZLATNOG JUBILEJA.

Pri tome ćemo nedostatke zaboraviti.

Neka nam i u drugom poluvijeku svijetli uzvišeni LIK NAŠE GOSPE, ISUSOVE i naše MAJKE!

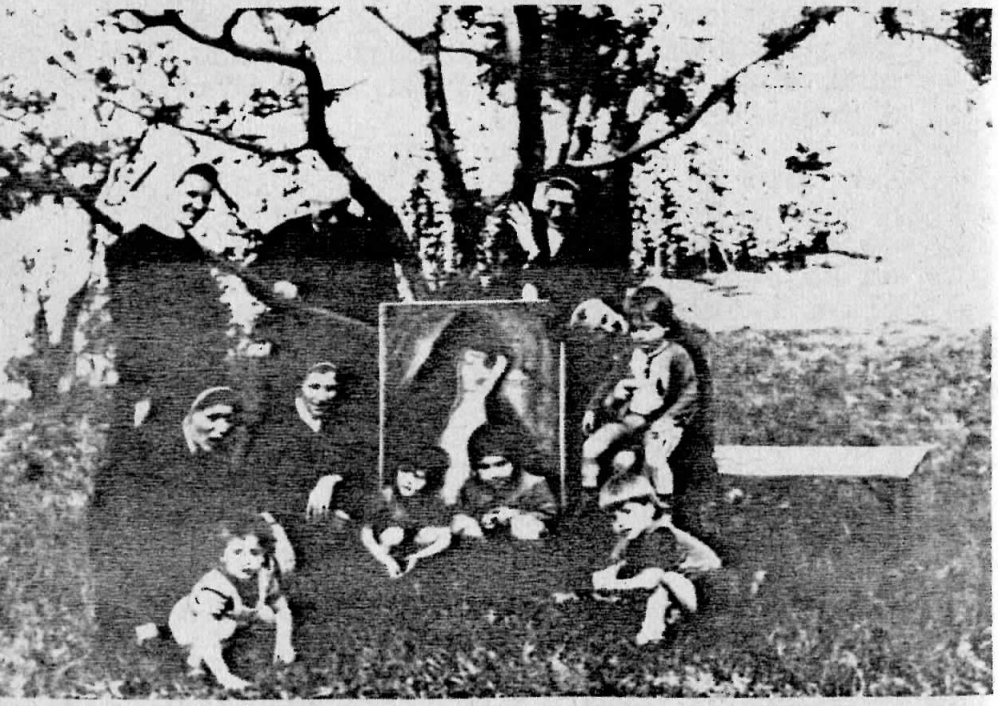

Sestre NAŠE GOSPE nakon II. Vat. koncila sa svojim velikim prijateljem biskupom dr. Josipom Lach i sa najmanjima u Remetama.

Sv. Augustin

M. Wittmann

Sv. P. Fourier

M.Terezija F.

F.Sebastijan Job

Bl.Alix le Clerc

M. Anuncijata K.

M. Terezija G.

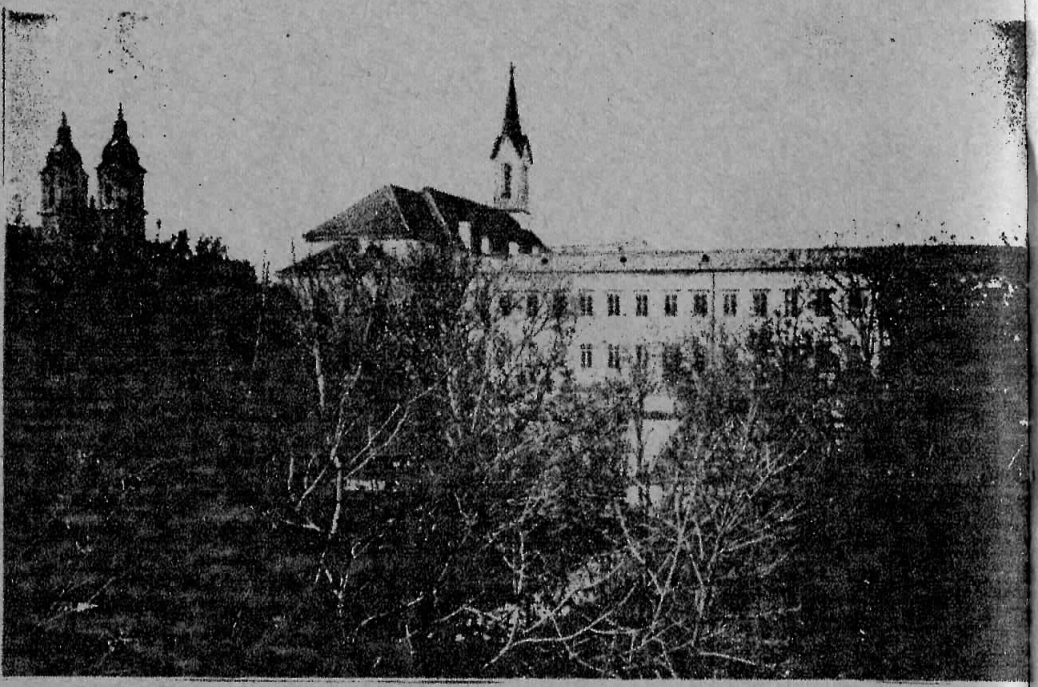

L i t e r a t u r a

Na stranom jeziku:

M. Fourier-Bonnard: SAINT PIERE FOURIER
H. Derrèal: UN MISSIONNAIRE CONTRE REFORME
Renè Bazin: UN MONASTèRE DE ST. PIERRE FOURIER "LES OISEAUX"
E. Renard: MèRE ALIX LE CLERC
Kalosca: A KALOCSAI ISKOLANöVèREK TöRTèNETE
Erdey Ferenc: Jô MAG -- pouke sestrama Francuske i njemačke BROŠURE

Na hrvatskom:

s.M.A.L.: JEDNO PROLJEĆE MILOSTI
s.M.A.K.: TRAGOM ČETIRI STOLJEĆA
Nadalje: Članci, referati, neka pisma.
USMENI ISKAZI živih svjedoka

S a d r ž a j

Stranica

P R E D G O V O R 5

I. poglavlje: IZVORI I POČECI 11

Sv.Petar Fourier. - Alix le C Clerc. - Osnivanja i odobrenja. Kanonsko i pravno sredjivanje.- Onkraj granica Francuske. - A tada! Poniranje, uništenje. - Približno stanje francuskih sestara u naše vrijeme.

II. poglavlje: REFORMIRANA KONGREGACIJA U NJEMAČKOJ ... 25

III. poglavlje: FORMIRANJE U ČEŠKOJ 35

IV. poglavlje: OSNUTAK U MADJARSKOJ 39

V. poglavlje: NAŠE DOBA - NAŠA SAMOSTALNA DRUŽBA 43

Prve veze. - Prijelazno desetljeće. - Priprave i osamostaljivanje. - Godina 1931. Organizacija. - Briga za nove članove.- Aktivnost. Suradnja s Crkvom. - Sjene koje su se još uvijek nadvijale. - Godina 1934. Novo ustrojstvo. - Briga za dobro članica i odmore. - Godina 1940. Za

dnji zamah. - Udarac 1941. Preseljenje u Zagreb. - Iznova započeti. Graditi na ruševinama. - Preorijentacija. Snalaženje. - Pokušaj vraćanja na staro. - Nove prilike, nova otvaranja. - Priliv članova. Kupnja i gradnja kuća. -

P o g o v o r 85

L i t e r a t u r a 89

S a d r ž a j 92